

KIÁLTO SZÓ

T A R T A L O M

Tavaszy Sándor: Az iskola mint hitvallási követelmény. IGY SZÓL AZ ÚR. Sz. Z.: A fiak közössége. — Csutak Vilmos: Az erdélyi felekezeti középiskola mai feladatai. — B. S.: A felekezeti oktatásügy Erdélyben 1867—1918-ig. — Felekezeti oktatásügy Erdélyben a román imperium alatt. — M. Nagy Ottó: A nevelés középiskoláinkban. — N. Ö.: A mai református tanár gondoljai. — Kali Sándor: A tanítóanyag anyagi és szellemi gondoljai. — László Dezső: Hogyan gondolkozik a mai középiskolás ifjúság? — KERESZTYÉN KRITIKA. -ő.: Kritika tanerőink román nyelvi vizsgájáról. Nagy János: A munkásmozgalmak új frontállása Európában. M. Á.: Középosztályok. — Szabó Dénes: Sajtóügy. — B. D.: Levelek a mai Svájcából. — IRODALOM. — H. J.: „Az újrakezdés reménye.” — KÉZ A KÉZBEN. — HIREINK.

|| SZERKESZTI: DR. TAVASZYSÁNDOR

1934

REFORMÁTUS IFJÚSÁG

AZ ERDÉLYI FÖLDMIVES IFJUSÁG LAPJA.
MEGJELENIK KÉTHETENKÉNT.

Szerkesztik:

BAKK JÓZSEF és
PÁLFFY KÁROLY

Előfizetési díj évi 20 Lei.

Kérjen mutatványszámot:

Ref. Lelkészi Hivatal, Acațari-Ákosfalva
Jud. Mureș, cím alatt.

Megjelent !

Megjelent !

NIEBERGALL

ERDÉLYI EMLÉKFÜZET

Irták: Dr. Makkai Sándor, Dr. Ravasz László, Biró Mózes, Dr. Imre Lajos, Járosi Andor, Köblös Endre, Alfred Niebergall.

Kedvezményes ára: 40 Lei.

Megrendelhető az IFJU ERDÉLY kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

KIÁLTÓ SZÓ

Szerkeszti: DR. TAVASZY SÁNDOR // Főmunkatársak: BIRÓ SÁNDOR, LÁSZLÓ DEZSŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

VIII. ÉVFOLYAM

1934. AUGUSZTUS—SZEPTEMBER

8—9. SZÁM

Az iskola, mint hitvallási követelmény.

Hitvallásunk a negyedik parancsolatot értelmezvén, az ünnepszentelés egyik módjának nyilvánítja az iskolák fenntartását. „Mit követel Isten a negyedik parancsolatban?” kérdi. „Először azt, hogy az igehirdetés és az iskolák fenntartassanak...” feleli. Az iskolák fenntartása tehát hitünkünk folyó követelmény, mely elől, hitünkünkkel való megfosztatásunk, vagy hitünk megtagadása nélkül, nem térhetünk ki.

A negyedik parancsolat hitvallási értelmezésének két oldala van; az egyik negatív, a másik pedig pozitív követelmény. Az igehirdetés és az iskolázás egyrészt az a két nagy tevékenység, amely által Isten népének a hitetlenektől való elkülönítése végbemegy. Másrészt ez által a két tevékenység által vonatnak be a hívek Isten akaratának nagy közösségébe. Az iskolázás tehát az igehirdetés mellett és azzal együtt együtt Isten Szent Lelkének az az orgánuma, amely által Isten a megszentelés nagy művét véghez viszi.

A református egyházban az iskola-fenntartás nemcsak nagy külső anyagi nehézséget jelent, de mint súlyos hitvallási követelmény kiált felénk. Becsülnünk kell tehát az iskolát, mint hitvallási követelményt mindenekelőtt a keresztyén nevelés szempontjából. Isten a szent Keresztségben alapot vet az új élet számjára. Ezen az új alapvetésen az iskolának kell tovább építenie. Az iskolának kell tenyésztenie, növelnie azokat az égi magvakat, amelyek a Keresztség által a gyermek szívébe hullottak. Becsülnünk kell az iskolát, mint hitvallási követelményt, mert iskolázás nélkül szétszűllik a kicsinyek nyája és mindinkább üresen marad az Isten háza!

Becsülnünk kell az iskolát, mint hitvallási követelményt Istenország szempontjából. Istenországot Isten maga építi. Istenországában nem emberi akarat, hanem Isten akaratát valósul meg, de Istennek az a parancsa, hogy minékünk tüntetnünk kell az ő országa mellett. Elébe kell mennünk az ő akaratának; az iskola által kibontakozásra kell segítenünk azokat az erőket, amelyeket a Lélek olt belénk és az emberi lélek mélylítésével és tágtásával mind több gyümölcsöt kell felmutatnunk, háládatosságunk jeléül Istennek.

Becsülnünk kell az iskolát a keresztyén művelődés szempontjából. A protestánsizmus nem lehet el megfelelő műveltség nélkül. A mi egyházunk az Ige egyháza. A Biblia pedig a legnagyobb irodalmi alkotás. Hogy hozzá tudjunk férni az Igéhez, a Szentlélek bizonyágtételén túl, szükségünk van bizonyos mértékű műveltségre, amellyel át tudjuk törni a Bibliának, mint irodalmi műnek kemény csonthéját. Ezt a sajátos keresztyén műveltséget az iskolának kell megadni, helyette ezt semmiféle állami, vagy puszta nemzeti szellemű iskola elvégezni nem tudja!

Ha ezeket a szempontokat végig gondoljuk, és aki velünk együtt ezeket végig gondolja, annak be kell látnia, hogy a hitvallásos iskolák elleni gyűlölet és harc, a hitvallásos iskoláktól való megfosztás egyenlő a hitünkben való háborgatással és a hitünkkel való megfosztással!

TAVASZY SÁNDOR.

„IGY SZÓL AZ ÚR“

A fiak közössége.

„Ti pedig a Krisztus teste vagytok és tagjai rész szerint“ (1. Kor. 12 : 27.)

A Lélek által vezetett fiakat egybegyűjti az Úr. Az Ő népéhez tartozó ember soha sincs egyedül, nem ismeri az elhagyatást, félelmet és nem szólhat így: „rólam elfeledkezett az Úr.“ A földiek útja vezessen bárhová, a Lélek mindig kísér, sőt vezet, öröklik. Pogány, zsidó, görög és a világ összes nemzetei e vezetés alatt lesznek egy testté a Krisztusban. A Krisztus teste számára minden tag drága, értékes, mindenik isteni életben való részvétel áldására hivatott. Az Úr megszabja ott kinek-kinek szerepét és boldog az, aki engedelmes a reá-bizott szolgálatban, amire hű Mestere példájával oktatja őt.

Ime az áldott közösség, amiben résztvenni

mindnyájan elhivattunk s ahol minden nemzet egymásra és Istenre talál. Istent csak Krisztuson keresztül találhatjuk meg. A Lélek vezet s ha követljük, a test tagjai leszünk, nem gyűlölködő emberek, hanem egymást szerető gyermekek, testvérek.

Áldott az Úr, aki a magunk nemzetéből is választ fiakat. Felragyog az öröm nekünk is végre, hogy bár kárhozzat, az Úr nekünk is szerepet szánt, a megbizás, az elválasztás áldásával a maga testének tagjaivá tett, a Szentlélek által irányított közösségbe minket is elhívott s ott helyet mutatott nekünk, csak engedelmeskedjünk. A földiek hiába gyűlölnék, mikor az Úr örvend a mi Hozzájárásunk felett. Ez lesz az igazi győzelem, mely elhomályosít minden eddigi diadalt.

Boldogok, örvendezők hadserege, az Úr szava áldott munkára, „a Krisztus testének építésére“ hiv! Oly sok alkalmat ad az Úr reá, álljunk munkába testvéreim!

Sz. Z.

Az erdélyi felekezeti középiskola mai feladatai.

Kerek három hete immár, hogy a Székely Mikó-kollégium 1933—34. iskolai esztendejét bezártam. Azóta meleg testvéri találkozózn idei munkánk eredményéről és jövő terveinkről kollégiumunk derék vendékkjainak is számot adtam. A Székely Nemzeti Múzeum természet-tudós barátaival a homoródalmási híres barlangba is bebújtam és az udvarhelyi Hargitára is felmáztam: mégsem tudtam elfelejteni és most sem tudom visszafojtani magamba azt a keserű fájdalmat, mit a június 5-ikétől kerek egész hónapon át tartó osztály-, felvételi és érettségi vagy bakkalaureatusi vizsgálatok keserves és fájdalmas tapasztalatai kiváltottak és felhalmoztak szivemben.

Tehetlenségünket és kiszolgáltatottságunkat régóta nem éreztem ily fájdalmasan. Fenntartás nélkül elismerem, hogy közoktatásügyünk legfőbb öre valóban 100 százalékosan végrehajtotta, amit székfoglalása alkalmával kilátásba helyezett. Felemelte a vizsgálatok színvonalát és az erdélyi magyar felekezeti középiskola tanáraival és tanítványaival együtt lábai előtt a porban hever...

És mégis azt mondom, hogy egy pillanatil sem szabad kétségbeesnünk!...

Tizenöt esztendő alatt soha senki sem merete kétségbevonni, hogy az erdélyi felekezeti középiskolában szorgalmas, buzgó, becsületes és magas színvonalu nevelő és tanító munka folyik. A tanárok levonták az imperiumváltozás következményeit, az állam minden jogos követelésének és minden törvényes rendelkezésének becsületesen eleget tettek, a tanulók pedig — sokszor tanterv és tankönyv nélkül is — hiven és becsületesen, testi és szellemi erejük teljes meg-

szítésével végezték mindennapi munkájukat...

Mi lehet tehát az igazi oka annak a katasztrófának, ami most iskoláinkra és gyermekeinkre szakadt? Kétségtelenül az az iskola-politikai és vizsgáztatási rendszer, mely ma itt érvényben van s úgy látszik, nemcsak a tanügyi kormányzat, hanem a többségi társadalom előtt is kedves, megértett és elfogadott. Ez a rendszer a középiskola I. és V. osztályába és az utolsó osztály elvégzése után a főiskolába léphetés előtt a vizsgáztatás jogát és kötelességét a magán- és felekezeti iskolák kezéből törvényes alapon, egyszerűen kiveszi és az államiak kezébe teszi le, s ezzel az intézkedésével a felekezeti iskolák ifjúságát az állami iskolák tanárai kénye-kedvének jórészt védtelenül kiszolgáltatja. A Székely Mikó-kollégiumban június 21 én I. oszt. felvételi vizsgára állott 33 tanuló közül a kormányképviselő által kevésnek minősített román nyelvi tudása alapján visszautasított 7, az elemi iskola IV. osztályát jeles vagy jó eredménnyel végzett tanuló, s a június 21—23-án tartott V. oszt. felvételi vizsgára állott 24 tanulóink közül visszautasított 8 jó tanulóink, s csak hosszas és szenvedélyes vita után tudtunk 16-ot az V. osztályba felvehetőnek minősíteni. Pedig ez az osztályunk annyira kiváló volt, hogy az inspektorok és a március elején tartott püspöki vizsgálat figyelmét is magára vont a maga szorgalmát és jó igyekezetét az Ifju Erdély által rendezett szellemi olimpiáson is hitelesen bebizonyította.

Végül mit mondjak az idegen helyen, abszolút idegen tanárok előtt lefolyó érettségi vizsgálatról, mely a középiskola egész munkáját és az illető jelölt minden szellemi képességét és tudását

felülbírálja anélkül, hogy a vizsgálat annyira fontos írásbeli részének eredményébe és minősítésébe akár a vizgázó tanuló tanárainak, akár bárki másnak bepillantást engedne?!...

Ez a vizsgáztató rendszer a mindenható állam szuverén akaratát fejezi ki s ezt a szuverén akaratot a mindenkori miniszter kedve és tetszése szerint hajtja végre. Ő nevezi ki a vizsgáztató bizottságokat, ő ad nekik busás napidíjakat és vizsgáztatói eljárásuk módjára utasítást. — Ez az utasítás fejezi ki a mindenkori miniszter igazi akaratát és ez az akarat szállítja le vagy emeli fel az állam érdekei és kénye-kedve szerint a vizsgálat színvonalát. Ennek az állami akaratnak szigorú végrehajtása eredményezte azt, hogy a Székely Mikó-kollegium érettségi vizsgálatra állott 12 növendéke közül már az írásbeli vizsgálaton visszautasított 7 és sikeresen csak a megmaradó 5 növendék vizsgázott. Ez a rendszer okozta, hogy legtöbb középiskolánknál ez az érettségi eredmény még jóval siralmasabb volt...

De ennek a megalázó katasztrófának további okaival jelenleg nem foglalkozom. Jól tudom, hogy ifjúságunk szorgalmasan készült a vizsgára és tanárkarainkat méltatlanul érte a megszégyenítő arculcsapás. Egyházi főhatóságainknak a joga és kötelessége, hogy az egyes középiskolák hiteles adatai alapján az állami iskolákéval arányban közel sem álló szegényteljes bukásoknak az igazi okát megállapítsák, s a szemelláthatóan egyenlőtlen és méltánytalan eljárás ellen a tiltakozó szavukat középiskoláink és ifjúságunk jövője érdekében illetékes helyen idejében felemeljék. Ha legalább a vizsgálat írásbeli része nyilvánosságát biztosítani tudják, az iskolákat s az egymás nyomába lépő ifju nemzedékeket már azzal is nagy hállára kötelezik, a tanároknak pedig módot és alkalmat nyújtanak arra, hogy tanítványaik tudását s a maguk esetleg elmaradt tanítási módszerét iskoláink érdekében a vizsgáztató államiakéval összemérhessék. Szentül meg vagyok győződve, hogy ebből a nyílt erőösszemérésből sem tanáraink, sem tanítványaink nem kerülnek ki vesztesen...

De éppen ilyen szent meggyőződésem az is, hogy a megtörtént tényleges katasztrófa következményeit tanárkarainknak és ifjúságunknak azonnal, minden habozás nélkül le kell vonniok, s ha most azt látták, hogy bármiféle okból kifolyólag tanítványaink egyik vagy másik tantárgyból esetleg nem ütötték meg az indokolatlanul és váratlanul túl magasra emelt mértéket, azonnal kövessenek el minden lehető, hogy az előzménytelen katasztrófa már az őszi vizsgálatokon csak átfutó nyári zivatarnak bizonyuljon...

Társadalmunknak és népünknek intelligenciára és intelligenciát nevelő középiskolára ma és holnap nagyobb szüksége van, mint talán bármikor történelmünk folyamán. Olyan szüksége

van, mint fizikai élete fenntartásához a friss havasi levegőre vagy a kristálytisza hegyi patak üdítő ivóvizére.

Erdély magyar társadalmának a középiskolai és főiskolai ifjúság tanulmányi előhaladása érdekében idáig tanusított páratlan áldozatkészsége napnál világosabban bebizonyította és bizonyítja, hogy ez a társadalom jövő megmaradását és gyermekei jövőjét ezután is azoktól a szellemi fegyverektől várja, melyeket idáig elsősorban felekezeti középiskoláink kovácsoltak és acéloztak élesre.

S ha az állami vizsgálatok rendjén immár évek óta nekünk is azt kellett látnunk, s különösen a legújabb felvételi és érettségi vizsgálatokon azt kellett tapasztalnunk, hogy az államnyelv jobb és tökéletesebb tudása, helyesebb kiejtése és a vizsgáztató fülnek kellemesebb csengése igen könnyen pótolja a többi tantárgyban elért jóval kevesebb előhaladást is, akkor ennek a ténynek is le kell vonnunk a kényszerű következményeit és meg kell keresnünk és meg kell találnunk azokat az anyagi és szellemi eszközöket, amelyekkel ifjúságunk románnyelvi tudását még tökéletesebbé tehetjük.

Kétségtelen tény, hogy az állami iskolák növendékei anyanyelvük és az államnyelv azonossága következtében a mi növendékeinkkel szemben fel sem mérhető előnyben vannak. De az is valóság, hogy bár növendékeink ideje és ereje javarészt éppen az államnyelv és a többi nyelv megtanulása veszi igénybe, általános műveltségük és tudásuk, tapasztalataink szerint, mégis megüti az állami iskolák mértékét.

Középiskoláink, ifjúságunk és népünk jól felfogott érdeke parancsolja, hogy ezekkel a tényekkel szintén idejében számoljunk és maguk az iskolák teremtsék meg azokat az előfeltételeket, melyek birtokában iskoláink eddigi magas tanulmányi színvonaluk feltétlen megtartása mellett az állami akarat felemelt mértékét is kielégíthetik.

Örök dicsősége marad Erdély magyar és székely népének, hogy a közös veszedelem idején, mikor az ősi vagyonállományt talpa alatt és kezében egyaránt megindulni érezte, az ősi alma matereket, a többszázados kollegiumokat mégis meleg szülői érzéssel és páratlan áldozatkészséggel vette körül.

Ennek a magyar társadalomnak minden anyagi erejét és áldozatkészségét meg kell mozdítanunk és fel kell használnunk a jövőben is, hogy középiskoláinkba a tehetősebbek mellett népünk legegészségesebb, legértelmesebb és legtehetségesebb, de vagyoniilag erőtlén vagy szegény elemeit továbbra is befogadhassuk és hogy hét-nyolc esztendő körültekintő, felelősségteljes, lelkiismeretes, szigorú, de igazságos kiválasztó munkája után az érettségi vizsgálatra és a főiskolákra elsősorban a jellemében, tehetségben egyaránt kiválókat, tehát a magas színvonalat elérőket bocsássuk, a többieket pedig

hajlamuk és tehetségük szerint népünk és társadalmunk mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi új szervezetének a kiépítésére és a közérdek szolgálatába állítására használjuk fel.

A magam kis körében immár évek óta hirdetem és most is azt mondom, hogy végre minél több szülővel meg kell értetnünk, hogy a gimnázium elvégzését minden szülő és minden gyermek, egész társadalmunk és népünk jól felfogott érdeke parancsolja, a liceum vagy főgimnázium osztályaiban pedig a mennyiségi termelésről minden idővesztegetés nélkül azonnal és a legsürgősebben át kell térnünk a **minőségi termelésre**.

Mikor a kormányzat magyar ifjúságunk előtt az eddigi közszolgálat legtöbb ágazatában a sorompót nyitott és határozottan lezárta; mikor már az állam igazgatástól független eddigi szokásos életpályák legtöbbször is kétségtelen túltermelés kezd mutatkozni: önként be kell látunk, hogy sem társadalmunknak, sem népünknek nem érdeke, hogy középiskolát végzett, érettebb ifjúságunk a jövőben is minden igyekezetével csakis a főiskolák felé siessen.

A viszonyok, életkörülmények és életlehetőségek szemünk láttára megváltoztak körülöttünk, s ha hivatásunkat hiven, okosan s társadalmunk és népünk jövőjére nézve hasznosan akarjuk teljesíteni, mindent el kell követnünk, hogy lassanként társadalmunk közfelfogása is lényegesen megváltozzék. Ahogy nemrégén népünk egyik leghivebb és legnagyobb fia nyitott és határozottan megállapította, (Ifjú Erdély 1933. 90. l.) ifjúságunk zsákutcába került, „mert egyetlen Taigetosszá vált a Parnasszus, amelyen százak pusztulnak el, míg egy kiválik és célhoz ér“.

Most rajtunk, tanítató szülőkön, társadalmunkon, iskolákon és iskolafenntartókon a sor, hogy minden lehető úton és módon megakadályozzuk a veszedelmes és fájdalmas új szándékot. Minden erőnkkel minél előbb egyesítenünk kell, hogy ifjúságunkkal együtt százados középiskoláink is zsákutcába ne kerüljenek.

Sepsiszentgyörgy, 1934 júl. 16.

Csutak Vilmos.

A felekezeti oktatásügy Erdélyben 1867—1918-ig.

A világháború előtti Magyarországon épen úgy, mint Erdélyben a közoktatásügy legfontosabb tényezői az egyházak voltak. E sajátos helyzet a régi hagyományok folytatásából és a kiegyezés utáni magyar közoktatásügyi miniszter nemes liberáliszmusából magyarázható. Mint mindenütt a világon, úgy nálunk is a legelső iskolák egyházi iskolák voltak; csakhamar amíg másutt az iskoláztatást a modern kor mindent elnyelő állama kizárólagosan sajátjává tette, addig Magyarországon és Erdélyben a legújabb időkben is az egyházak örösi áldozatokat hoztak a keresztyén kultúra terjesztéséért és általános műveltség megszerzéséért biztosító felekezeti iskolák fenntartásáért. Evszázadokon keresztül ezekben látták el a közoktatás teendőit és pedig annyira kiválóan, hogy különösen a protestáns kollégiumok világhírű külföldi tanárok menedékhelyei lettek. Így került a sárospataki ref. kollégiumba az újkor legnagyobb nevelője Comenius Amos János, így tették világhírűvé a Bethlen Gábor gyulafehérvári kollégiumát a Németországból jött Alstedius és társai.

Ez a nagyszerű múlt volt egyik indító oka annak a széleskörű pártfogásnak, mellyel a magyar állam viseltetett — mintegy hátlából — a felekezeti iskolák iránt. A másik ok az akkori magyar vezetők u. n. szabadelvű felfogásából következett. Br. Eötvös József, a kiegyezési kormány közoktatásügyi minisztere épen úgy, mint a kiegyezés létrehozója, Dedák Ferenc azon a véleményen voltak, hogy az országban élő összes nemzetiségeknek a legteljesebb szabadság adandó kulturájuk fejlesztésére. Ezt pedig az egyes nemzetiségek egyházi iskolái által lehetett legjobban biztosítani. Ez volt az a két szempont, amely a kiegyezés után irányította Eötvös Józsefet nagy jelentőségű törvényeiben. Később aztán az eredeti elgondolástól kissé eltérő okok is közreműködtek a felekezeti iskoláigyre vonatkozó törvények elkészítésében.

Aki a világháború előtti magyar iskolapolitikával foglalkozik, az csakhamar szembetalálja magát egy csomó más kialakult véleménnyel, amelyek egymással homlokegyenest ellenkező vagy teljesen szabadelvűnek, vagy egészen elnyomónak nyilvánítják ezt a politikát. E két álláspont kialakulása és egymással való állandó vitája politikai okokra vezethető vissza. Leginkább újságírók, politikusok használták; elsősorban pedig min-

dig olyanok, akik csak általános állításokat, borzasztó szidalmakat irnak és szavalnak, anélkül, hogy pontos adatokat, megbízható forrásokat említenének. Már pedig világos dolog, hogy ebben az esetben csak úgy lehet tisztán látni, ha visszamegyünk az eredeti forrásokhoz; a törvényekhez, az ezekkel foglalkozó magyarázatokhoz, magyar és román szerzőktől származó komoly feldolgozásokhoz, amelyeknek összevetéséből az igazság megállapítható.

E cikk egy nagyobb tanulmány összefoglalása, mely a kérdésre vonatkozó forrásművek* alapos áttanulmányozása és kritikai felhasználása nyomán készült. Az idézett forrásokból bárki ellenőrizheti az adatokat és meggyőződhet azok kétségtelen igazságról.

Fentiek megállapítása után meg kell vizsgálnunk először is a felekezeti iskolákra vonatkozó törvényeket általában; azután erdélyi viszonylatban, hogy az itt élő népek nemzeti kulturáját mennyiben szolgálta; végül pedig összegezni kell a felekezeti iskolák helyzetét Erdélyben, úgy, amint azt az imperiumváltozás találta.

1. Az erdélyi felekezetek mindenikének voltak már felekezeti iskoláik a kiegyezés idejében s a gör. keleti egyház kivételével, azoknak jogi helyzete egészen rendezve volt. A kiegyezés utáni első évben az 1768 : IX. t. c. által a magyar állam biztosította a gör. kel. román egyház önkormányzatát egyházi és iskolai téren. Ez a törvény cikk elismerte a román nemzeti egyházi kongresszus által megalkotott „Szervezeti Szabályzatot“ („Statutul Organic“), mely a világiak jogait szinte tulságosan is kihangsúlyozta az egyháziakkal szemben. A törvény 3-ik §-a feljogosítja a gör. kel. egyházat arra, hogy egyházi és iskolai ügyeit önállóan intézze, rendezze, saját közegei által kezelje és igazgassa. Ezzel a törvénnyel tehát a gör. kel. egyház a többi önkormányzattal ren-

* Magyar Törvénytár (Corpus Juris, 1867—1918-ig).

Rendeleletek Tára (1867—1918-ig).

Dr. Onisifor Ghiбу: Viața și organizația bisericăescă și școlară în Transilvania și Ungaria, București, 1915.

Dr. O. Ghiбу: Școala românească din Transilvania și Ungaria, București, 1915.

E két könyv adatait kiegészítve a brassói Andrei Șaguna román liceum adataival és más néhány román forrás adataival kiadta a „Magyar Kisebbség“ „Az erdélyt és magyarországi román egyházak és iskolák szervezete a világháború előtt“ c. alatt.

delkező egyházak közé lépett s így az egyháznak e téren való egyenlősége befejezett tényé lett.

A felekezeti iskolákra vonatkozólag első alapvető törvény az 1868: XXXVIII. t. cikk. Ezzel szabályozta a magyar állam az elemi oktatást egészen egy félévszázadon keresztül. A törvény iskolafentartó jogot ad: a felekezetek, a községek, társulatok és magánosok számára. Ezek közül a községek kötelesek iskolát állítani; az állam csak ott állít, ahol a felek nem tudnak állítani, vagy ahol elengedhetetlenül szükséges. (Hogy az állam mennyire nem pályázott állami iskolák felállítására, az kiderül abból a tényből, hogy 1868-tól 1880-ig az egész országban csak 266 iskolát állított fel, míg a két román egyház összesen 367 iskolát szervezett ugyanezen idő alatt.)

A törvény szerint az iskola tannyelvét az iskolafentartó állapítja meg, úgyszintén a tantervet és a tankönyveket is. Az összes, e törvény értelmében alapított iskolák nyilvánossági joggal bírnak. Jogosultak e törvény értelmében az összes iskolafentartók, hogy iskoláikban a tanítókat, tanárokat saját maguk válasszák, azok fizetését önállóan állapítsák meg. A törvény az oktatásszabadságot biztosítja olyan értelemben, hogy a szülők gyermekeiket tetszésük szerint bármely iskolában taníttathatják.

E törvényben semmi intézkedés sincs a felekezeti iskolák ellenőrzésére vonatkozólag. A tanfelügyelők működése, hatáskörük megállapítása, tehát az ország összes iskoláinak állami felügyelet alá való vonása csak 1876-ban történt meg a XXVIII. t. cikk által. Sem ebben, sem az előbb ismertetett törvényben egyetlen szó sincs a magyar nyelvnek, mint államnyelvnek kötelező tanításáról.

Az 1876-iki állami ellenőrzésre vonatkozó törvényt megelőzte az 1775: XXXII. t. cikk, mely az elemi iskolai tanerők nyugdíjintézetének felállításáról intézkedett. Ennek értelmében az összes nyilvános népoktatási (elemi) tanintézetek, szeretetházak, óvodák tanítóinak és nevelőinek egy országos nyugdíjintézet állítatik. A nem állami és nem községi tanerők nyugdíj jogosultságának megállapítására egy egy vegyes bizottság szervezetett, melynek tagjait felerészben a közokt. miniszter, felerészben az illető főhatóság nevezte ki. E törvény tehát, megállapított befizetések után biztosította az összes felekezeti tanítóknak nyugdíjat faj és felekezeti különbség nélkül.

A kiegyezés után 12 évre, 1879-ben a XVIII. t. cikk által vezette be a magyar állam a magyar nyelv kötelező tanítását a felekezeti iskolákba és pedig az elemi és tanítóképző iskolákba. Tanítói oklevelet 1882-től csak az nyerhet, aki a magyar nyelvet beszédben és írásban annyira bírja, hogy azt a népisiskolákban tanítani is képes. Miután a kiegyezés óta senki sem követelte, hogy a nemzetiségi felekezeti iskolákban a magyar nyelvet, mint államnyelvet tanítsák, természetes, hogy most 12 év után az addig nyugodtan lévő nemzetiségek, különösen a románok nagyon tiltakoztak a törvény ellen és azt a „román iskolák ellen tervezett merénylet”-nek minősítették. Pedig a magyar nyelvet csak mint tantárgyat kellett tanítani; a többi tárgyakat mindenütt az illető nemzetiségi nyelven tanították.

A középiskolák helyzetét az 1883: XXX. t. cikk rendezte. Ez a törvény a felekezeti középiskolákra vonatkozólag a következőket írja elő: Biztosítja a hitfelekezetek azon jogát, hogy az iskolák tannyelvét maguk határozzák meg. Ha a tannyelv nem magyar, akkor ezekben az iskolákban a magyar nyelvet olyan óraszámban kell tanítani, hogy azt a tanulók a 8. osztály végén kellően bírvák. Ezért a magyar nyelv és irodalom tantervét és órabeosztását be kell mutatni a miniszteriumban. A nem magyar nyelvű középiskolákban a VII. és VIII. osztályban a magyar nyelv és irodalom magyarul tanítandó és ebből az erettség is magyarul teendő le. Az összes többi tárgyak az illető felekezeti iskola tannyelvén tanítandók és az erettség is ezen a történik. A felekezeti iskolák az erettség vizsga idejét egy hónappal azelőtt be kell jelentésük

a miniszteriumnak, hogy az kormánybiztost küldjén. Ennek azonban semmiféle rendelkezési joga nincs, csak a törvény betartását ellenőrzi. Erettség csak azon iskolában tehető, melyben az osztályokat végezték. A felekezeti iskolák tantervét, tankönyveit a felekezeti főhatóság állapítja meg. Rendes tanárok csak tanári oklevéllel bíró magyar állampolgárok lehetnek; a felekezeti iskolák tanárait az iskolafentartó választja, amit a miniszter csak tudomásul vesz. A miniszter csak azokat a tanárokat nevezi ki, akiknek fizetése az államsegélyből történik. Tanítási engedélyre, miniszteri jóváhagyásra vonatkozólag a törvény nem rendelkezik. A tanárokat a négy évi egyetemi szaktanulás után a „Tanárvizsgáló bizottság” előtt lelett képesítő vizsga látja el végleges oklevéllel. További államvizsga nincs; ellenben rendes tanárságra csak 3 évi működés után lehet valakit választani. Ha egy középiskolát a fenntartók saját erejükből nem tudnak fenntartani, az állam az illető főhatóság kérésére és szerződés alapján államsegélyt ad. Ha ez a segély az évi tanítási összeg 50%-át meghaladja, akkor az intézet a miniszter rendelkezése alá kerül. Felekezeti középiskolák bezárása csak a királyhoz tett előterjesztés után lehetséges.

Ezek a középiskolai törvény legnevezetesebb intézkedései. A felekezetek sokat tiltakoztak ellene, az erettség kormánybiztos és a magyar nyelv tanítása miatt. A magyar prof. felekezetek inkább az első, a nemzetiségek mindkét okból ellene voltak; a szászok Németországban támadó röpiratokat terjesztettek el e „magyarosító” törvény ellen, a románok pedig Szebenben, Brassóban, Déván és Balázsfalván tiltakozó négyüléseket rendeztek — de a törvény megszavazását nem tudták megakadályozni.

A felekezeti oktatásügy harmadik alaptörvénye az óvodákra vonatkozó 1891: XV. t. cikk. A törvény az óvodanyitási jogát biztosítja a felekezeteknek is, akik az óvoda felállítását egyszerűen csak bejelentik a tanfelügyelőnek. A felekezeti óvodákban a gyermek foglalkoztatása összekötendő a magyar nyelv ismeretébe való bevezetéssel. A felekezeti óvodák is kapnak államsegélyt ugyanazon feltételek mellett, mint a középiskolák.

A felekezeti oktatásügy alapjait a már ismertetett törvények 1891-ig lefekték. Az ezután hozott törvények legnagyobb része a tanerők fizetésének javítására vonatkozik. Ilyen elsősorban az 1893: XXVI. t. cikk a községi és felekezeti iskolák tanerőinek fizetéséről. Ez a fizetés rendes tanítónál legalább évi 300 forint kell legyen, lakással és 5 évenként 50 forintos korpótlékkal. Az iskolafentartók e fizetést 9 hónap alatt biztosítani tartoznak, ha pedig erre nem képesek, úgy további 3 hónapon belül államsegélyért folyamodhatnak a közokt.-i miniszterhez. Ha az államsegély egy tanítónál a 60 forintot meghaladja, a tanító alkalmazásához miniszteri jóváhagyás szükséges. Ahol fontos állami érdek úgy kívánja, a miniszter a kért segély helyett az illető iskola helyett állami iskolát állíthat.

A következő évben az állam országos nyugdíjintézetet állított a nem állami tanároknak. Erről intézkedett az 1849: XXVII. t. cikk, megállapítva azt az arányt, mely szerint az iskolafentartók, a tanárok és az állam közösen hozzájárulnak a nyugdíjintézet alapjához. Így tehát e törvény értelmében az összes felekezeti tanárok — ha akartak, tagjai voltak a nyugdíjintézetnek és nyugdíjukat az állam biztosította faj és felekezeti különbség nélkül.

A felekezeti oktatásügy következő törvényei az Apponyi nevéhez fűződnek. E törvények közül első az 1907: XXVII. t. cikk, melynek célja a miniszteri indoklás szerint kettős: egyfelől a felekezeti és községi tanítók megélhetéséhez szükséges fizetés biztosítása, másfelől annak előírása, hogy „minden iskola kifogástalanul hazafias állampolgári nevelést adjon”. Az iskolafentartók kötelesek tanítóiknak ugyanolyan fizetést biztosítani, mint az állam, csak a korpótlék lehet kisebb. Ha ezt a fizetést 3 éven belül nem tudják biztosítani, folyamodhatnak államsegélyért, melyet a tanít-

tól fizetések behajthatatlansága esetén kötelesek kérni, mert ha nem, „az iskolafentartó abban a községben elveszti iskolafentartási jogát“ (13. §). Az államsegély megadása a közigazgatási bizottság véleményétől függ. A nem magyar tannyelvű felekezeti iskolák államsegélye azzal a kötelezettséggel jár, hogy az ilyen iskolákban a magyar nyelv, számtan, magyar földrajz, magyar történelem, magyar alkotmánytan óraszámát és tantervét a miniszter állapítja meg.

Apponyi az 1908. XLVI. t. cikkben az összes elemi iskoláknál eltörölte a tandíjat. Az ebből származó jövedelem csökkenés pótlására az előbbi törvény feltételeivel felajánlotta az államsegélyt, melynek elfogadására így mintegy kényszerítette a szegényebb egyházközösségeket. Mint látható, e törvény által akarta az állami befolyást biztosítani a felekezeti iskolákban, amelyeknek addig sem a tantervébe, sem a szellemének irányításába nem avatkozott.

A felekezeti iskolák és óvodák tanerőinek fizetését Zichy közokt.-ügyi miniszter meg emelte az 1913. XVI. t. cikk, illetve az 1913. XL. t. cikk által. Ugyanazon fizetési normákat állapította meg a felekezetek tanerőinek fizetésére, mint az államiskoláknál.

Az összeomlás megelőző években legfontosabb intézkedés a felekezeti oktatásügyre vonatkozólag kétségkívül az Apponyi által tervezett kulturzóna volt. Ezt Apponyi azért akarta 1917-ben megvalósítani, mert mikor Erdélyt 1916-ban a román csapatok megszállták, a felekezeti román iskolák tanítói olyan nagy számban csatlakoztak a román csapatokhoz, hogy rengeleg felekezeti iskola tanító nélkül maradt. Hogy ilyen eset jövőben ne fordulhasson elő, Apponyi elhatározta, hogy a Romániával érintkező keleti és déli határ megyéiben, mint ahol a legtöbb román felekezeti tanító pártolt el, az összes felekezeti iskolákat államosítja. E célból az illető iskolák tulajdonjogát nem érintve, azok épületeiért bért fizet az állam a felekezetnek. Az így államosított iskolákba csak románul tudó tanítókat lehet kinevezni és a román nyelv heti 6 órában kötelezőleg taníttatik.

Ez a kulturzóna azonban csak tervezet maradt; megvalósítására az összeomlás miatt nem került sor.

2. Fentiekben láttuk azokat a törvényeket, melyek a felekezeti iskolák életét szabályozták Magyarországon 1867—1918-ig. Most már az a kérdés: vajjon ezeket a törvényeket hogyan hajtották végre az adott esetekben, elsősorban pedig az erdélyi felekezeti iskoláknál? A magyar felekezeti iskoláknál (róm. kath., ref., ev., unit., zsidó) az összes idevágó feljegyzések szerint a törvényeket a legnagyobb megértéssel, jóakarattal alkalmazták. Ugy az elemi, mint a középfokú iskolák majdnem mind államsegélyt kaptak. A ref. főgimnáziumok a nagyenyedi Bethlen-kollégium kivételével mind államsegélyt kértek és kaptak. Sok egyházközösség, különösen református és unit. egyházközösségek, iskolájukat szerződéssel átadták az államnak, fentartva az épületek tulajdonjogát és azt a kikötést, hogy iskoláikban csak magyar nyelvű tanítás történhet. Ez a folyamata a ref. és unit. felekezeti iskolák átadásának már 1867 után megkezdődött; az 1867—1880 évek között pl. az unitáriusok 35, a reformátusok 128 iskolát adták így át az államnak a miniszteri jelentés szerint.

Az evangélikus szász iskolákra vonatkozóan a forrásokban alig található olyan adat, mely azt bizonyítaná, hogy a szászok elégedetlenek voltak a felekezeti iskolákra vonatkozó törvényekkel és azok végrehajtásával.

Ellenben a románok annyi váddal illeték a magyar kulturpolitikát, hogy a román felekezeti iskolák helyzetére vonatkozólag pontos forrás-idézetek szükségesek. E cik elején hivatkoztam Dr. O. Ghibu két könyvére, melyek az erdélyi és magyarországi román iskolákra vonatkoznak. Műtán ő nem úgy ismeretes, mint a magyarok barátja, egészen bizonyos, hogyha valamit elismer a magyar kulturpolitika szabadelvűségéről, akkor az kétségbe nem vonható tény, még a legsovínisztábbaktól sem. Ezért a következőkben egy pár szószertint idézettel világítjuk meg a román felekezeti iskolák helyzetét: „Viața și organizația biserică-

cească și școală în Trans. și Ung.” c. művének 104—105. lapján az óvodákról ezt írja: Óvodákat fenttarthatnak a felekezetek, az állam stb. A felekezetek csak egyszerűen bejelentik az óvodanyitást a tanfelügyelőnek.

„Magyarországon a népoktatás az 1868. évi XXXVIII. t. cikk alapján van szervezve és 2 alapelven épül fel: a) tankötelezettségen és b) az oktatásszabadságon olyan értelemben, hogy a szülők gyermekeiket tetszésük szerint bármely iskolában taníttathatják...

...Az állami segíelyezi a felekezeti iskolákat is, ha ezek megfelnak az általa megkívánt feltételeknek (megfelelő helyiség, képesített tanító, haladás a magyar nyelvben és hazafias nevelésben) ezen esetben azonban öt tantárgy (magyar nyelv, történelem, földrajz, alkotmánytan és számtan) tantervét az állam állapítja meg.“ (U. ott 106—108. oldal.)

„A felekezeti iskolákat felügyelik — az állami szervek is. Mindenik megyében van egy királyi tanfelügyelő. Iskoláink feletti közvetlen rendelkezési joga nincs.“ (U. ott 116—117. oldal.)

„Ha az állam valamely iskolának 200 k.-nál nagyobb segíelyt ad évente, a tanító megerősítése a miniszter jóváhagyásától függ“... Az állam által a román iskoláknak adott segíely, e pillanatban évi kétmillió koronára becsülhető... (U. ott 118—120. old.)

Ugyanazon szerző „Școala românească...“ c említtett másik munkája részletesen beszél a középiskolákról. A liceumokról a 136—148. old. többek között ezt írja: Ami a román liceumokbeli tanításhoz tartozik: Belényesen, Balázsfalván, Brassóban, Naszodon és Brádon — a román nyelv. Kivételt képez a belényesi liceum, ahol a felső évfolyamokon a hit-tan és román nyelv kivételével az összes tantárgyakra nézve a tanítás nyelve magyar. (Tudni kell azonban, hogy a magyar tannyelvet büntetésből vezették be ide 1888-ban, mert ez év június 2-án az iskolára kitűzött magyar zászlót a növendékek letépték és a tsatornába dobták.)

Ami a tanárok alkalmazását illeti, a naszodói iskola kivételével a konzisztórium választja őket — Naszodon egy bizottság ajánlatára a miniszter. Az összes román liceumoknak is fizeteskiegészítést ad az állam. (Az öt román liceumnak összesen 426.860 koronát [80. old.]). A román liceumok tanárai tagjai az állami nyugdíjalapnak.

3. Az idézetekből nyilvánvaló, hogy a felekezeti iskolákra vonatkozó törvények előnyös rendelkezéseit minden felekezeti iskolára nézve egyformán érvényesítették a magyar állami hatóságok. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy közvetlenül a világháború előtt Erdélyben a felekezeti oktatásügy helyzete ilyenformán alakult: Minden felekezet nyilvános elemi és középiskolát állíthatott fel, azoknak tanítóit és tanárait ő maga választotta és véglegesítette; a miniszter megerősítése csak akkor volt szükséges, ha az illető tanerőt államsegélyből fizették. A tanítók és tanárok nyugdíját az állami nyugdíjintézet biztosította; vasúton épen úgy feljegyet kaptak, mint az állami tanárok. Az elemi és középiskolák fentartói államsegélyt kérhettek és kaptak; ez esetben azonban az elemi iskolákban öt tantárgy tantervét (programa analitică) a miniszter állapította meg. Az elemi és középiskolák tannyelvét az iskolafentartó állapította meg; a nem magyar nyelvű iskolákban csak a magyar nyelvet kellett magyarul tanulni és a VII. és VIII. osztályban a magyar irodalmat. E tárgyon kívül az összes többi tárgyakat a tanulók anyanyelvükön tanulták és anyanyelvükön is érettségiztek. A tanulók iskolán belüli élete szabad volt; önképző, sport egyesületeket alakíthattak külön engedély nélkül; az iskolafentartók az iskolaépülettel szabadon rendelkezettek. Az oktatásszabadság teljes volt; minden gyermek oda iratkozhatott, ahová akart, akár rendszer, akár magántanulónak, akár állami, akár felekezeti iskolába.

Hogy ez az iskolai önkormányzat és az erdélyi felekezeti iskolák helyzete mennyire nem volt hátrányos épen a román népre vonatkozólag, arra nézve elég annyit megemlíteni, hogy pl. elemi iskolák szempontjából az erdélyi románság jobb helyzetben volt,

mint a régi királyság. Erdélyben 1910-ben volt 2934 román elemi isk. és 2,948,186 román lakos. Tehát minden 1005 román lakosra jutott egy román elemi iskola. Ugyanekkor az Anuarul Statistic 1924 szerint a Regátban 1418 lakosra jutott egy iskola. B. S.

Felekezeti oktatásügy Erdélyben a román imperium alatt.*

A világháborút befejező fegyverszüneti megállapodás után nemsokára, 1918. dec. 1-én az erdélyi románság kimondotta a csatlakozást a régi királysághoz. Csakhamar megalakult Szébenben a román kormányzótanács az u. n. Consiliul Dirigent, mely előkészítette Erdélynek Romániához való csatlakozását közigazgatási és általános állami szempontból. Majdnem két évi működése alatt (1920 okt.-ben oszlott fel) az erdélyi közoktatásügyet V. Goldis vezette egyik nagyon megértő munkatársával, B. Branistlevel. Az erdélyi felekezetek, akik a magyar imperium alatt megszokták a törvény előtti egyenlőséget és a törvények pontos betartását, bizakodva gondoltak arra, hogy a gyulafehérvári pontokban ígért kulturális szabadságot az itt lakó más népekkel együtt élvezni fogják. Ezt annál is inkább gondolhatták, mert nemsokára megtudták, hogy a kisebbségek jogait a készülő békeszerződésekben biztosítani fogják. Remélték tehát, hogy felekezeti iskoláik legalább is olyan jogokat kapnak, mint amelyeket élveztek a román felekezeti iskolák a magyar uralom alatt.

A kormányzótanács vezetői kezdetben tényleg így is gondolkoztak. Goldis átiratában felhívta a magyar egyházakat, hogy mindenféle egyházi és iskolai ügyben forduljanak bizalommal hozzá. Nemsokára, 1919 jan. 24-én megjelent első számú Decret által kijelentette, hogy a községi, felekezeti és magániskolákban a tanításnyelvet az iskolafentartó állapítja meg. A 15673—1919. sz. rendeletében engedélyt adott új felekezeti iskolák létesítésére, mely rendelet alapján az erdélyi magyar felekezetek igyekeztek mindenütt visszaállítani azokat a felekezeti elemi iskolákat, melyeket annakidején szerződéssel átadtak az államnak. Baj volt azonban az iskolaépületekkel. Ezeknek a tulajdonjogát, valamint az átadott iskola magyar tannyelvét annakidején a felekezetek szerződésileg biztosították, de most, midőn a megváltozott viszonyokra való tekintettel az épületeket vissza akarták venni az újonnan állítandó felekezeti iskolák számára, a kormányzótanács nem adta vissza. A 15711—1919. sz. rendeletében kijelentette, hogy a magyar állam összes jogait átvette és így a szóbanforgó épületekben román állami iskola lesz. Így aztán a felekezetek új helyiségeket kezdtek építeni óriási anyagi áldozatokkal. Braniste rezzort-főnök, aki feltétlenül

jóindulatu volt, egy pár helyen bérbeadta az üresen álló régi iskolaépületeket az új felekezeti iskoláknak. Ezt a bérbeadást azonban 1920-ban a központi Averescu-kormány megszüntette és az összes szóbanforgó iskolaépületeket minden kártérítés nélkül állami tulajdonba vette.

A kormányzó-tanács ideje alatt, tehát 1918—1920-ig az erdélyi magyar felekezetek óriási költségekkel sok új elemi és középiskolát létesítettek. Így pl. a római katolikus egyház 21 közép (gimn., polgári, keresk.-i isk.) és 107 elemi, a ref. egyh. 21 közép és 402 elemi, a luth. egyh. 3 közép és 59 elemi, az unió. egyh. 3 közép és 11 elemi, a zsidó egyh. 5 középfokú iskolát állítottak. *Ez iskolákat a magyar felekezetek mind saját híveik segítségével építették, mert már az 1919—20-as évre egy bani államsegélyt sem kaptak, míg a román és német felekezeti iskoláknak 1919-től rendszeresen folyósították azt.* Ellenben már ez iskolai évben bevezették az összes felekezeti iskolákba a román nemzeti tárgyak tanítását; egyelőre azonban a gyermekek anyanyelvén.

Általában a kormányzó-tanács működése nem mondható kisebbségellenesnek, különösen ha az utána következő központi kormányzatok politikáját nézzük. Az 1920-ban kormányzó Avarescu-kormány azonban már megkezdte azt a politikát, mely végeredményben lépésről-lépésre a mai helyzetet előidézte a felekezeti oktatásügy terén.

Mindenekelőtt a politikai községeket eltiltja attól, hogy a régi törvények szerint tovább is segíezzék a községben lévő felekezeti iskolákat. Elrendeli, hogyha valamely kisebbség nem tanul a saját nyelvén, akkor csak állami román iskolában tanulhat. A felekezeti iskolák tanítói hűségesküt kell tegernek, anélkül azonban, hogy egy bani államsegélyt kapnának. (A német és román felekezetek kapnak.) Hosszas utánjárásra a régi fel. középiskolák számára 3·5 millió segélyt utal ki, — de az új iskolák semmit sem kapnak. Ettől kezdve egészen 1929-ig a magyar felekezeti iskolák egy bani államsegélyt sem kaptak, — ellenben megindult ellenük a törvények és miniszteri rendeletek alább részletezett hadárata:

1921: A máramarosszigeti ref. főgimnáziumot a kormány bezárátja. Ugyane sorsra jut a kolozsvári theológián 1920-ban szervezett ref. tanárképző. Megkezdődik a magyar felekezeti

* Források: A „Monitorul Oficial“-ban megjelent törvények és rendeletek 1918 óta; román és magyar újságok. Dr. Balázs A.: Adatok az erdélyi kisebbségi iskola védelmi küzdelmeihez 1919—1928.

A ref. egyh.-kerületi közgyűlések jegyzőkönyvei (1921-től.)

Barabás E.: A romániai magyar nyelvű oktatásügy első 10 éve 1918—1928-ig, megjelent a Magy. Kisebbség 1929. évf.-ban, 60., 88., 135., 176. stb. old.

iskolák vagyonának kisajátítása, melynek végső eredményeképpen a nagyenyedi Bethlen-kollegiumtól 9190 holdat (maradt 700), a kolozsvári ref. collegiumtól 1423 (maradt 84) vettek el s így ezt a két legerősebb collegiumot anyagilag legyengítették. A többiek már azelőtt is nagyon szegények voltak, tőlük nem volt mit elvenni.

7467—1921. V. sz. rendelettel a közoktatásügyi államtitkárság elrendeli, hogy a felekezeti iskolákban a nemzeti ünnepeken kívül a gör. kel, vallás egyh.-i ünnepeit is meg kell tartani. *Ugyanez évben a 63.875 sz. miniszteri rendelet a magyar felekezeti iskolákból kitiltja a más felekezeti magyar növendékeket; a felekezeti elemi és középiskolákban csak ugyanolyan vallásu tanítók és tanárok működhetnek.* Az összes tankönyvek használatához miniszteri jóváhagyás szükséges.

1922 tavaszán került uralomra a liberális párt, melynek vallás- és közoktatásügyi minisztere Dr. C. Anghelescu rögtön hozzáfogott a magyar felekezeti oktatásügy „rendezéséhez”:

12807—1922. sz. rendeletével a vasúti féljegykedvezményt a felekezeti tanároktól megvonja.

Közvetlenül vizsgák előtt a dési, fogarasi, tordai és szatmári magyar felekezeti főgimnáziumok nyilvánossági jogát megvonja, miáltal ezek a gimnáziumok elnéptelenedtek.

78129—1922. sz. rendeletével előírja, hogy a magyar felekezeti iskolákban csak olyan törvényesen képesített tanítók és tanárok alkalmazhatók, akiknek megválasztásához a miniszter előre hozzájárult.

A felekezeti, de elsősorban a magyar felekezeti oktatásügyre a legtöbb csapás és jogfosztás az 1923 ik esztendőben zúdult.

A 7707—1923. és a 71.770. sz. alatt az összes magyar felekezeti óvodák bezáratnak.

53.789—1923. sz. alatt elrendeli, hogy a felekezeti iskolákban magántanulók nem vizsgálhatnak.

90.127—1923. sz. rendeletével intézkedik 12 háromszéki ref. magyar iskola minden indok nélküli bezárásról.

Magyar felekezeti tanárok nyugdíjigényét nem ismeri el. (De csak a magyarokét.)

Az elemi és középiskolai tanárok román nyelvű vizsgát kell tengeren románból, román történelemből és földrajzból. A IV. osztály elvégzése után a középiskolák felső osztályaiba lépő tanulóknak u. n. abszolváló vizsgát kell tenni állami biztos előtt. Az érettségi vizsgán nem az egyházi főhatóság kiküldöttje elnököl, hanem az állami biztos. A zsidó felekezeti iskolákból a magyar nyelv kitiltatik. A szerzetesi és apáca-iskolákban a tanítás nyelve csak román lehet. *A magyar felekezeti iskolák évvégi értecsői kétnyelvűek kell legyenek; a szöveg előre cenzuráztatik.*

100.088—1923. és 100.090—23. sz. alatt el-

rendeli, hogy a kisebbségi felekezeti iskolákban a román nyelv, román történelem, román földrajz és román alkotmánytan kizárólag románul tanítandó.

A felekezeti iskolákban tilos a koedukáció, ezért az összes leánytanulók kitiltatnak a fiú gimnáziumokból. (De ugyanekkor 50 állami iskolában volt koedukáció.) A szászvárosi ref. collegium, a tordai ref. polg. iskola, a nagyváradi r. kath. liceum bezáratnak, a zilahi ref. gimn., a kolozsvári ref. leánygimnázium és a szászvárosi ref. ker. isk. pedig miniszteri rendeletekkel nyilvánossági joguktól megfosztatnak. (A szászvárosi ref. collegium épületét is elvette a kormány s csak a Népszövetség közbelépésére adta vissza, illetve pénzen megvásárolta.)

1924-ben életbe lép az új elemi oktatási törvény, mely lényegesen megszünteti az oktatás-szabadságát és beállítja az u. n. kulturzónát Erdély magyarlakta vármegyéiben. E törvény 19. §-a értelmében magyar gyermekek csak akkor iratkozhatnak be magyar felekezeti iskolákba, ha erről a szándékukról jelentést tesznek szept. 1—10 között az állami isk. igazgatójánál, aki erről egy dova-da-t állít ki. Enélkül a gyermekek nem írhatók be a felekezeti iskolákba. A 159. §. szerint Bihar, Szilágy, Szatmár, Maros-Torda, Torda-Aranyos, Udvarhely, Csik, Háromszék és Hunyad megyék kulturzónát képeznek. A miniszter ide más vidékről való tanítókat nevez ki; ezek 50%-kal magasabb fizetést kapnak, mint a többi tanítók; az átköltözés költségei fedeztetnek és ezenkívül 10 hektár föld a jutalmuk, hogy a román kulturát minél sikeresebben terjesszék az u. n. „Eteroglota” népek között.

1925 márc. 7-én életbe lép az új érettségi törvény. Ennek értelmében az összes középiskolát végzett tanulók a VIII. osztály végén idegen városban, idegen bizottság előtt tesznek érettségi vizsgálatot a román nyelv, Románia történelme, földrajza és alkotmánya, francia nyelv, latin nyelv, filozófia és természetrajzból. A kisebbségi tanulók csak a két utolsó tárgyból vizsgálhatnak anyanyelvükön, 4 tárgyból románul, 1 tárgyból franciául kell feleljenek.

1925 dec. 22-én életbe lép a magánoktatási törvény, mely a felekezeti iskolákat a magániskolák nivójára süllyeszti le. E törvény végrehajtási utasítása még szigorubb; még a tanulóknak adandó jutalomkönyvek jegyzékét is fel kell terjeszteni az Inspectoratushoz; az iskolai ünnepeleket románul és magyarul kell tartani. A felekezeti iskolák nem élvezhetnek portómentességet.

A törvény 35. § a kimondja, hogy a nem román tannyelvű magániskolákba csak olyan tanulók vehetők fel, akiknek anyanyelve azonos az isk. előadási nyelvével. E törvény tehát a tanszabadságot az anyanyelv keretei között legalább respektálja. De a nemsokára kiadott miniszteri rendeletek addig szűkítik ezt a lehető-

séget, míg az egészen eltűnik. *A 98.405—1926. sz. miniszteri rendelet szerint az anyanyelv megállapítását nem lehet a szülőkre bízni, ezt a jogot az inspektorok ellenőrzik.* Egy következő rendeletben pedig *a miniszter 127.973—1927. sz. alatt határozottan kijelenti, hogy a gyermekek nemzetiségének, anyanyelvének megállapítása az állami közegek jogát képezi.* (E rendelet értelmében az állami közegek rengeteg gyermeket tiltottak ki a felekezeti magyar iskolákból. 1927—28. isk. évben csak a zsilvölgyi r. kath. elemi iskolákból 224 magyar gyermeket tiltottak ki a fenti névelmezési rendelet alapján.) A névelmezési rendelet csak a magyar felekezeti iskolákra vonatkozott.

Az első Angheliescu korszak (922—27) románosító rendelkezéseinek legtipikusabb megnyilvánulása az 1926 ban kiadott 70.423. sz. rendelet, melynek értelmében a felekezeti iskolák tanulói a hét három napján még a tízperces szünetekben is románul kell beszélgessenek a tandrok ellenőrzése mellett.

A nemzeti-parasztpárt uralomra kerülvén, kissé javult a helyzet a felekezeti oktatásügy terén. 1928-ban Costachescu közölte miniszter körrendeletet adott ki, melyben biztosította a magyar tanulók azon jogát, hogy bármely magyar felekezeti iskolába beiratkozhatnak. Ugyanekkor némi könnyítések történtek az érettségi vizsgán is.

A középiskolai törvényt ugyancsak ebben az évben módosították. Az új középiskola 7 osztályos lett; az I. oszt.-ban 2 nyelvet, a III. oszt.-ban 3-at, a IV.-ben 4-et, a VI. osztályban 5 nyelvet kell egy kisebbségi tanulóknak tanulni. A III. oszt.-ban a román nemzeti tárgyakat románul tanulják; *évvégén felvételi vizsgát tesznek, ahol csak számtanból felelhetnek anyanyelvükön.*

Érdekesek az 1928 év költségvetésének adatai is a magyar felekezeti oktatásügy szempontjából. *Kulturzónás tanítóknak előírnyoztak 13,600.000 leit; a román felekezeti internatusok számára egyenkint 500.000 leit; 632 erdélyi szász és 126 sváb tanító államsegélyére 5,000.000 leit — az erdélyi magyar felekezeti iskolák számára semmit.* Ez utóbbiak a következő évben kaptak némi segílyt.

1929-ben megszavazták az erdélyi román felekezeti középiskolákról szóló törvényt, mely által a brassói, belényesi, balázsfalvi és brádi iskoláknak biztosították a magyar uralom alatt élvezett autonómia. Minden kiadásukat az állam fedezi; a miniszterium azonban felügyeletet gyakorol felettük.

Jorga kormánya alatt visszaállították a 8 osztályos középiskolai rendszert; úgyszintén a tanárok véglegesítését megnehezítő u. n. capacitate törvényt megszüntették.

Az 1933 végén uralomra került liberális párt újra szűkebb keretek közé szorította a kisebbségi felekezeti oktatást. Közoktatásügyi minisz-

tere legelőször a középiskolai, majd az érettségi törvényt módosította, utoljára pedig az elemi oktatás törvényét. A középiskolai törvényt elsősorban, de a többi törvényeket is a kisebbségi felekezeti oktatásügy további hátrányára változtatta meg. Ezentul a V. oszt.-ba lépő tanulók abszolváló vizsgája egy 6 tagu tanár-bizottság előtt történik, melynek három tagját az állami iskolák tanárai, hármat pedig az illető felekezeti iskolák tanárai közül nevezi ki a miniszter. Az elnök az állami tanárok egyike, akinek két szavazata van, tehát a román állami tanárok együttesen 4 szavazattal rendelkeznek a felekezeti tanárok 3 szavazatával szemben. *Ez végeredményben azt jelenti, hogy a felekezeti középiskolák felső tagozatának élete egészen az állami tandroktól függ.*

E törvény szerint, ha valamely kisebbségi tanuló az állami iskolában végezte a VI. osztályt, többé nem mehet felekezeti iskolába.

Végzetes módosítása a törvénynek az a szakasz, mely az érettségi vizsgát nehezíti meg még jobban. Ez az érettségire vonatkozó utasítás az 1933—34. isk. év végén jelent meg a Monitorul Oficial-ban, akkor, amikor az érettségi vizsgák megkezdődtek. *Rendelkezési szerint latin nyelvről románra kell az írásbeli szöveget fordítani (eddig lehetett magyarra), azonkívül pedig a filozofidnál, számtannál és természetrajznál a kisebbségi növendékek csak segíthetnek magukon egy egy anyanyelvi kifejezéssel. Ami a gyakorlatban azt jelentette, hogy a kisebbségi, de elsősorban a magyar tanulóktól mindezen tárgyakat románul kérdezték s így a magyar tanulókat 85—93% ban elbuktatták, amely tény, még némely román lap figyelmeztet is felkelte a legújabb mágyarüldözésre.*

Ez utóbbi törvény legfontosabb intézkedése a felekezeti tanárok és tanítók újabb román nyelvvizsgájára vonatkozik, melyet 1934 aug. 1—15 között kell letegyének. Akik e vizsgán nem mennek át, azok eltávolíthatnak a közoktatás szolgálatából. Július 10 én az iskola-fentartók még nem tudták, hogy kik miből, mikor és hol kell vizsgázzanak.

Ime ezt a fejlődést futotta be az erdélyi felekezeti oktatásügy a román imperium kezdete óta. Hogyha most a felekezeti iskolák helyzetét vizsgáljuk nemzetiségek szerint, akkor azt a következőkben jellemezhetjük:

1. *A román felekezeti iskolák ugyanazt az autonómiát élvezik, mint a magyar uralom alatt.*

2. *A szászok felekezeti iskolái államsegélyt kapnak, tanszabadságuk némileg biztosítva van (nincs névelmezés), jobb helyzetben vannak a többi felekezeti iskoláknál.*

3. *A magyar felekezeti iskolák helyzete a*

legrosszabb. Államsegélyt nem kapnak, de azért mindenféle szempontból állami rendeletek igazgatják. Sem tanító, sem tanár megválasztása és működése miniszteri engedély nélkül nem lehetséges; állami nyugdíjintézetnek nem lehetnek tagjai, vasúti féljegy nincs. Az iskola tantervét a miniszter írja elő a vallás kivételével; a román nyelvet, Románia történetét és földraj-

zát románul kell tanítani elemi és középiskolákban egyaránt; a IV. oszt.-os abszolváló vizsgán 4 tárgyból, az érettségi vizsgán az összes tárgyból románul kell felelni. Önképző és sportegyesületek a tanulók között nem alakulhatnak, iskolai termet csak inspektori engedéllyel lehet kiadni; oktatásszabadság nincs, a tanulók csak bizonyos iskolákba iratkozhatnak be. B. S.

A nevelés középiskoláinkban.

Istennek szüntelen hirdetett parancsa kötelez arra, hogy gyermekeinket Isten igéje szerinti életre vezessük. Nem emberi megfontolások vagy érdekek szolgálata, hanem egyedül Isten eme parancsának való engedelmesség szolgálhat alapjául annak a küzdelemnek, amelyet anyaszentegyházunk iskoláink megtartásáért és fenntartásáért vív.

Iskoláinkért azonban nemcsak kifelé kell harcolnunk, hanem befelé is. Nem elégedhetünk meg azzal, hogy megvannak és nagy áldozatok árán fenntarthatók, hanem mindent meg kell tennünk azért, hogy iskoláink valóban „*Isten igéjének veteményes kertjei*” legyenek és bennük gyermekeink Isten igéje által gyümölcsöző élettel ismerkedjenek meg. Egy olyan iskola, amely nem áll — amennyire az emberileg lehetséges — minden tényezőjével és egész munkájával Isten igéje és Isten igéje által az anyaszentegyházban teremtett élet szolgálatában, többet árthat Isten ügyének és anyaszentegyházának, mint akármilyen külső veszedelem vagy ellenség. Egy, csak nevében, de nem munkájában *református* középiskola neveltjei pusztító közömbösség, romboló léhaság vagy Istennel szembeálló tudatos dac csiráit szórják szét az anyaszentegyház testében, abban a tudatban, hogy mint leghivatottabbak, igazi református felfogást és magatartást képviselnek. Nincs mentés az olyan egyház számára, amely ezt a veszedelmet nem tudja vagy nem akarja észrevenni vagy elhárítására nem tesz meg minden lehetőt.

Középiskoláink munkájának két, egymással szorosan összefonódó ága van: a *tanítás* és a *nevelés*, az ifjúság *gondolkozásának* és *cselekvésének* (életfolytatásának) irányítása. Református középiskolában a *tanítás* nem lehet más, mint Isten igéje által irányított gondolkozásra, a *nevelés* pedig Isten parancsának való (cselekvéssel) engedelmeskedésre vezet.

A *tanítás* területén iskoláinkat a legmesszebb menőleg megkötik az állami rendelkezések, amelyek nem a református anyaszentegyháznak az ige által adott megbízást tartják szem előtt. Minek következtében azonfelül, amit a tantervek, tananyag, módszer és gyakorlati nehézségek tekintetében hivatott nevelők kifogás gyanánt felsorakoztatnak, anyaszentegyházunknak még marad egy döntő igénye: az *Isten igéje által nyert megbízásnak megfelelő önálló és sajátos egyházi tanterv és ahhoz szabott módszer és eljárás.*

Addig azonban, míg ez az igénye kielégítést nyer, meg kell elégednünk szempontjainknak az adott korlátok közt való érvényesítésével (az Isten parancsának engedelmeskedő tanító számára a korlátokon belül erre megszámlálhatatlan alkalom nyílik) és emellett a tanítással legszorosabban összefonódó *nevelés* lehetőségeit kell teljes mértékben megragadnunk és felhasználnunk.

A nevelés feladatát sokféle ürüggyel szokás elhárítani. A leggyakoribbak: a nagy óraszámra, a nehéz gazdasági viszonyokra való hivatkozás vagy az, hogy a nevelés a vallás tanár feladata. Nem kétséges, hogy az, aki húzódozik akár alapos, akár alaptalan indokkal a nevelési feladat teljesítésétől, úgysem tudja nevelni. Bizonyos fogások és módszerek elsajátításával és felhasználásával lehet ugyan a „nevelés” látszatát kelteni kényszerből vagy számításból, de ez sohasem az Isten parancsának való engedelmeskedést szolgálja, tehát sohasem református nevelés.

Református nevelés *csak ott és csak akkor* megy végbe, ahol és amikor egy olyan nevelő, aki maga is mindig gyakorolja az Isten szüntelen megújuló parancsának való engedelmeskedést, áll szemben egy vagy több ifjával s azokat arra bírja, hogy az adott körülmények közt Isten hozzájuk szóló parancsa iránti engedelmeskedéssel döntsenek, cselekedjenek.

A fenti megállapításból két dolog kétségtelen. Az egyik az, hogy a református középiskola nem lehet el *Isten igéjének különböző alkalmakkor és módon* (ifjúsági istentisztelet, áhitatok, bibliaórák stb.) *való hirdetése nélkül*. Minden református ifjúnak oly módon kell találkoznia Istennel a Szentírásban kijelentet igéjével már középiskolás korában, hogy kitérülhetetlenül meglássa, mennyire Isten igéjéből él egész anyaszentegyházunk s mennyire nem szabad hallgatnia idegen szavára.

A másik dolog, amit leszögezhetünk az, hogy a református nevelés *csak Isten igéjének engedelmeskedő* (s még a nevelésben is *csak* ennek engedelmeskedő) *tanárok* által mehet végbe. Mindaddig, amíg középiskoláinknak csak kiváló, csak tudós, csak híres vagy csak közkedvelt tanárai lesznek, nem pedig olyanok, akik a fentemlített tulajdonságokkal vagy azok nélkül az Istennek való engedelmeskedést akarják gyakorolni, nem lesz azokban az iskolákban igazi nevelés. Minden nevelőnek meg kell oldania a maga életében a legnagyobb kérdést (ki az én Uram?), hogy igazi nevelő lehessen.

Kétségtelen, hogy az Istennek való egyéni engedelmeskedés mellett (de azzal szoros kapcsolatban) *külön feladat* a nevelésben, az ifjúsággal való találkozás alkalmi és mozzanatai közt való engedelmeskedés. Szükséges, hogy etel is megnyíljon a szem, ez irányban is éber legyen a lélek. A nevelésben nem lehet számítani a kötött keretekre, kipróbált módszereljárásokra, a nevelő tulajdonképpen mindig egészen új és egészen egyéni életmozzanatok, helyzetek előtt áll és ezekben kell oly módon beleavatkoznia, hogy a döntés Isten igéjének hatása alatt essék. Az életnek átfoghatatlan változatoságában receptek nem, csak Isten igéjének biztos világozása és Isten Szentlelkének ereje vezethet.

Hadd mutassak reá még néhány részletkérdésre.

1. Sok a panasz ifjúságunk *fejtelmességéről* miatt. Lehet-e azt gondolni, hogy Isten igéje nélkül van igazi tekintély és igazi fegyelem? Lehet-e más a fegyelem középiskoláinkban, mint az anyaszentegyházunk Szentírás szerinti fegyelmének az iskolai keretek közé állított változata?

2. Középiskolát végzett ifjaink *sorsa*, elhelyezkedési lehetősége egyre bizonytalanabb. Helyrehozhatatlan mulasztás az, ha az ifjakat a nevelés alkalmain nem készítik elő a nevelők arra, hogy a bizonyítvány vagy oklevél megszerzése mellett vagy nélkül, állásban vagy állásnélkül megállhassanak, ismerjék meg azt az *erőforrást*, amely sohasem hagy cserben.

3. A legtöbb középiskola *bennlakással* kapcsolatos. Hagyhatják-e a nevelők kinasználatlanul azt a sok lehetőséget, ami ebben rejlik? Az *együttés élet* minden mozzanata bizonyosságtételel lehet amellet, hogy Isten Krisztusban bennünket testvérekké tett. Mindenkinnek, aki résztvesz e közös életben, egész életére döntő hatást kell venni, hogy majd családi életében vagy munkakörében is például álljon előtte.

4. Egyházi életünk sok nehézsége közt a legnagyobb: *nem vagyunk egy akaraton*. A középiskolai nevelés előkészíthet az igazi egyházi közösségi életre, együttműködésre az egymásnak való *szolgálat* és a javainkkal az Isten dicsőségére való *sáfarkodás* jegyében. Évenként néhány száz fiú és leány kerül ki középiskoláinkból, vajjon mindenik Isten és emberek iránti szeretetre nevelt tagja-e Krisztus anyaszentegyházának?

És így lehetne folytatni végnélkül. Ahány kérdése van életünknek, a nevelés számára megannyi kötelezettség, de megannyi biztatás is. Isten ígéjének körébe minden beletartozik, minden számára van újjáteremtő ereje,

minden területen belső megújulás jelentkezik, ahol Istennek engedelmességre kész szívvel kérdezik: Mit cselekedjünk, Uram?

Még egy végső gondolat. Hitünk szerint életünk minden mozzanata, így a nevelői munka minden lépése is, nem rajtunk, hanem Isten Krisztusban megjelent *kegyelmén* dől el. Nem hiábavaló hát a mi erőlködésünk? Nem. Epen Isten hatalmas kegyelme kötelez a minden alkalmat hűséggel kihasználó, áron megvevő nevelői munkára. Isten ítéletre von és számon kéri azt is, hogy miként vezettük a reánk bízott ifjak seregét.

M. Nagy Ottó.

A mai református tanár gondjai.

A „Kláltó Szó” 1934. áprilisi száma foglalkozott a mai református lelképásztor gondjaival. Mikor a hasonlóan közérdekű tanári gondok feltárására kaptam a t. Szerkesztőség megtisztelő megkeresését, éppen lóhalálban készültünk a nyelvvizsgára. Anyagban hát már csak e réven sem szűkölködtem, de idő nem állott rendelkezésre. Most, hogy hazakerültünk e szellemi hadszíntérről, megpróbáltam a sötét gondfelhőket papírra átrajzolni.

Am amint a kérdéssel behatóbban kezdtem foglalkozni, akkor láttam, hogy ez a kérdés éppenséggel nem olyan egyszerű és könnyű akaverell festés lesz. Kisebbségi sorsunk egyik legsúlyosabb szociális kérdéséről van itt szó, mert szenvedő személyei éppen azok, akik református magyar társadalmunk értelmiségét vannak hivatva teljes szellemi erejük latba vetésével a kemény munkamezőre emelni.

Az idő rövidsége miatt csak főbb szempontokat vetek föl, amelyek esetleg alkalmasak lehetnek további megbeszélések számára.

Kezdem először az anyagiakkal.

A tanár városi ember lévén, a készpénzfizetésre van utalva. Tudvalevő, hogy ez a fizetés az impériumváltozás előtt sem volt megfelelő, a gimnáziumokat fenntartó testületek akkor sem tudták a maguk erejéből előteremteni, csupán az állam segítségével közelítette meg az állami tanárok fizetését. A tanárok jogos kívánsága abban az időben az volt, hogy fizetésük az I. folyamodású birákéval legyen egyenlő; de az akkori jogász állam nem értékelte ennyire a tanári munkát.

Az impériumváltozás aztán felforgatott mindent. Az államsegély teljesen elmaradt, az iskolák fenntartásának gondja az egyházi főhatóságra s a bizonyos körű autonóm jelleggel bíró kollegiumokra nehezedett. Némi államsegélymorzsát iskoláink az impériumváltozás óta eltelt 15 év alatt csupán két évben kaptak a Maniu-kormány alatt. Az első évben 5 millió lejt, a másodikban már csak 3 milliót. Ezt megelőzőleg az Avarescu-kormány utalt ki husz millió lejt. Azóta aztán nemcsak államsegélyt nem kaptak iskoláink, de az általános gazdasági leromlással jöttek a fizetésredukciók.

1931-ben a 9816. sz. Ig. tan. leirat 40

százalékos csökkentést írt elő 1931 nov. 1-től kezdődőleg! Ez azonban éppen a városon, tisztán fizetésükből élő tanárokat a teljes anyagi leromlással fenyegette, úgyhogy 1932 januártól az 1932—384. sz. Ig. Tan. leirat csupán 20 százalékos redukción rendel el. A következő évben a 6180—932 V. sz. Ig. Tan. leirat újabb 10 százalékos csökkentést rendelt el. Ilyen módon az 1931-es fizetés családostandrokndi 30 százalékkal, családtalanokndi 35 százalékkal csökkent. Ez a mai fizetés is.

Az alábbiakban közlöm egy öt gyermekes tanári család normális költségvetését. Ne felejtjük el, hogy városban élünk, tenyérnyi udvar legfőlebb egy pár virág számára s a legutolsó szál petrezselyem zöldjét is a piacról kell megvenni. Konyha: 2 + 5 személy napi 10 Lei (1)

$\times 7 = 70$ Lei $\times 30$ nap = havi	2100
tej (ebből telik ki nemcsak a reggeli, a kisebbek ozsonnája s a vacsora jórésztben) napi 4 liter à 4 Lei = havi	480
kenyér 7 $\times$ 40 dkg (reggelire 10 dkg., ebédre 20 dkg., vacsorára 10 dkg., ozsonnára (?) dkg.) napi 2.80 kg. à 6 Lei $\times$ 30 nap = havi	440
fűtés 125 mm. fa à 330 Lei + felvágatás (500) Lei, havi	380
világítás napi 3 HW. 1.35 Lei (villanyóródíj, körték??) havi	150
gyermek neveltetése, iskolai kiadások, csak egy olyan gyereket számítva, aki idegenben tanul, havi	1000
öltözék (tű, cérna, stb. apróság) havi	560
könyv, újság, posta (bélyeg, lev. lap) havi	50
adó, nyugdíj havi	923
segítő személyzet (cseléd, bejáró, mosóné) beruházás (mikor pl. egy új főzőedényt, seprűt, kefét, stb. dolgokat kell beszerezni a régi elkopott helyébe)	100
javítás (cipő, házi eszközök)	150
jótekonyság (Nőegylet, Férfiszöv., stb. perselyek)	100
vegyes	40
előre nem láthatók (betegség!?)	50
tartalék	—

Összesen havi Lei 6823

Lakásra nincs fölveve semmi, mert szerencsére még a legtöbb helyen természetbeni szállás van,

ha mindjárt az ujonnan jött tanárok részére csak szükségből előléptetve természetbeni lakásnak.

Nagyon tanulságos lenne más országok „tanári” költségvetésével összehasonlítani tenni; sajnos, erre ez alkalommal nem volt időm. Csak annyit említek meg, hogy az utóbbi évekből olvastam egy társadalomtudományi szemlében egy német munkáscsalád havi budgetjét, ahol élelmezésre a havi bevétel 60 százaléka jut; nálunk 45 százalék! A fenti költségvetés pontos háztartási számadás alapján van összeállítva. Az egyes családoknál a tételek számösszegében lehet némi eltérés, de azzal aránylagosan változik a többi tétel.

A részletes ismertetés, magyarázat, azt hiszem fölösleges, a tényleges adatok maguk beszélnek.

Csupán annyit említek, hogy mi történik már most, ha valamelyik családtagnak ruhára van szüksége? Ha nem egy, de két három gyereket kell idegenben iskoláztatni! Mi történik, ha betegség üt be? (Orvos, gyógyszer, operáció!) Ekkor aztán már kész a katasztrófa!

Csak egyetlen mód van, hogy ezt a kardétre állított költségvetést is be lehessen tartani: a pontos háztartási napló vezetés! Minden hónap elején meg kell csinálni a költségvetést, körülbelül a közölt minta szerint, hasábosan egy papírlapra s azután minden este számbavenni a napi kiadásokat s az egyes tételeket a költségvetés megfelelő rovatába beírni. Így szemünk előtt van, hogy az előírt tételek mennyire vannak kimerítve, mennyit lehet még azon a címen költeni. Kitűnő önfegyelmező eszköz. Hasonló ama középkori bölcs aranymondáshoz: „főkezd meg a torkosságot és minden más emberi indulatot könnyebben tudsz leküzdödni!

Na és most elérkeztünk a vágyak, indulatok, szellemi gondok birodalmába.

Miután a tanár otthon „költségvetési alapon” magyarázta és bebizonyította kedves élet párjának és a többi kérő szívnek, hogy a szóbanforgó tétel ki van merítve: fölcsapnak az ellenérvek érzelmi hullámai s a „fegyelmezett” tanár lélek egy kis érzelmi kéjcsónakázás után felajzott idegekkel lép be a tudományok megszentelt hajlékába. Hol van az a boldog idő, mikor a bokros teendővel elfoglalt tanító bácsitól megkérdezte egyik bámulója, hogyan is bírja a gazdálkodás meg a tanítás gondjait, teendőit elvégezni, azt felelte rá: „hát bizony kedves öcsém, hajnali négy órakor már kinn vagyok a földemen s ott nyolc órára jól kidolgozom magam, aztán délelőtt az iskolában jól kipihenem magam!”

Ma bezzeg másként van. Ott van mindjárt a tantervek — programa analítica — csodás labirintusa. 1925 óta 14 darab legea és regulamentul tologatta előre-hátra, jobbra-balra a tanterv kulisszait; ezáltal létesítve olyan „dezorientációt”, hogy ilyen címen naponta olvas-

hatunk román lapokban panaszoló cikkeket a többségi illetékesek részéről. Ezzel jár a sok tankönyvváltozás és hiány. A tananyagot azonban pontosan és lelkiismeretesen el kell végezni, szigorú ellenőrzésben sohasem lévén hiány. — Mit szóljak az írásbeli dolgozatok tömegéről? Jelen sorok írója havonta 740 dolgozatot javított át kétszeresen, mert a javítást is át kell nézni és láttatni. S hogy egyhangú ne legyen, egyszer arab számjegyekkel minősítettük, a másik harmadban már betűvel, románul és magyarul. Igen ám, de a tanárnak lépést kell tartani szaktudományának haladásával. E célt szolgálják könyvtáraink, melyek kétségenkívül gazdag és értékes tárházai a XVII—XVIII. sz. irodalmának, ám a XX. sz. tudományos műveinek beszerzésére nincs fedezet. Nem baj, van az egyéni tanári budget-ben (l. ott) bőven.

Mindezekon kívül az u. n. keblti tisztségek ellátása szintén egész embert kíván. A tanári, előljárósági, presbiteri gyűlések, a társadalmi különféle alakulatok összejövetelei szintén rendkívül fontosak éppen ma, kisebbségi életünk ziláltsága mellett. No de valahogy el ne felejtjük a minden tangondok egyetemes gyógyítóbalzsamát, a nyári nagy vakációt. Hát igen! Ekkor történik az ujjászületés, a regenerálódás — nyelvvizsga alakjában! Utána e cikk megírása valóságos gyónási megújulás számba ment, amiért a t. Szerkesztő úrnak külön köszönetet mondok, hogy erre alkalmat adott.

Érzem, hogy sok dolgot csak felületesen érintettem, itt rajzik még lelkemben sok felkavart mondanivaló, de ezekről majd máskor.

Végezetül még csak ennyit: Isten egy tiztagu család gondjait helyezte vállamra; (a normál költségvetés csak hét tagra készült.) heti órdim száma is 9 év óta 25—26, csak tavaly volt 21. Ám éreztem, hogy Aki megterhelt, meg is erősített s most már világosan látom az Ef. 6.12. igéjében: „nem vér és test ellen van nekünk tusakodásunk, hanem a fejedelemségek ellen — az élet sötéttségének világbírói ellen” — s ezek zúdltanak reánk minden földi nyomorúságot. Ezzel adva van az egyetlen szabadító erő: Krisztus keresztségében!

M. v. 1934 aug.

N. Ö.

Braziliában mintegy 30.000, egész Délamerikában közel 170.000 mohamedán lakik, kik vagy mint afrikai rabszolgák, vagy mint szíriai arab bevándorlók kerültek ide. Ezek misszionálásával ezidőszent senki sem foglalkozik, csupán arabnyelvű bibliákat terjesztenek köztük. Ujabbban a közelkeleti mohamedán-propaganda munkája bizonyos moszlim-ébredést eredményezett köztük. Buenos-Airesben egy pánizlám egyesület is működik már.

Braziliában, San-Paolo környékén 200 telepen több, mint 25.000 japán család él kávéültetvények művelésével elfoglalva. 1923-ban egy, az anglikán egyházhoz tartozó japán lelkész kezdett közöttük missziói munkát folytatni és hozzá más segítők is csatlakoztak. A nagy kiterjedésű (350.000 km²) területen eddig már 10 misszióállomás és 2 templom létesült és eddig 507-en keresztelkedtek meg.

A tanítóság anyagi és szellemi gondjai.

Elemi iskoláink ügye igen nagy százalékban a tanítóság személyi ügyévé süllyedt és fordítva: személyes megélhetésünk ügye egyetemes egyházi és magyar ügyggyé terebélyesedett. Ma már felekezeti iskola és tanítója együtt alkotnak kerek egészet. Egyik a másik nélkül nincs. Az iskolát ért bárhonnán jövő támada-sok, bizonytalanságok elsősorban a tanító szívének keresztlé. A tanító megélhetésének kérdése szoros kapcsolatban áll az iskola megmaradhatóságának kérdésével.

Igen-igen szomorú képet nyújtanak anyagi ügyeink. Furcsának tűnhetik fel, hogy a felekezeti tanítóság anyagi gondjait ma is emlegetjük. Ma népek milliói a mindennapi betevő jalt híjján vannak. Ma azt kell mondanunk: a nyomorúság ott kezdődik, amikor éhezünk és fázunk. Sohasem voltam annak a barátja, hogy a papi és tanítói fizetések szembeállítottágában keressek igazságtalanságokat. Ma a legrosszabb indultal sem tehetném, mindkét tábor gondjait megnöttek: összeszegényedtünk.

Sajnos az éhezés és fázás nyomasztó jelei itt-ott fellütköznek a tanítói családkban is, de minden bizonytalansággal előre vetítik rémes árnyékukat s ma még elhatós existenciáik megfélemlítve tekintenek a bizonytalan közel jövő felé.

A cél előtt lebukni: magyar tragédia. Egész történelmünk bizonyítja. De nézzük a tanítóság kicsi világát: ott is meggyőződhetünk erről. Közvetlen a háboru előtt elérte a tanítóság az öt megöltő anyagi jólétének maximumát. Jött a háború és az összeomlás, megszűnt az államsegély s kisebbségi életre fel nem készültve szinte függőleges irányban zuhantunk alá anyagi rendezettségől a legsötétebb nyomorúságba. Az első nagyobb kapkodások után közel 10 esztendőre volt szükség, míg végre az 1926—27 évi iskolai költségvetésünk megnyugtatóan rendezte anyagi ügyeinket. Hiszen voltak az új költségvetésnek is furcsaságai, mint pl. a fedezetlen hiány, de az előbbi költségvetésekhez képest mégis nagy lépéssel vitte előre a tanítóság fizetése rendezésének kérdését.

Már-már úgy látszott, konszolidálódni fog iskolá-ügyünk anyagi oldala, de még be sem tudtunk rendezkedni új költségvetésünkre, jött az általános gazdasági összeomlás s a fedezeti oldalon egyik tétel a másik után vált illuzóriussá s lassanként több tétel csatlakozott kényelmesen a fedezetlen hiány mellé.

Mielőtt egy mai iskolai költségvetést boncolgatni kezdenék, tartozom annak a kijelentésével, hogy az abban látható furcsaságokat nem vádképen hozom föl, mégis kérem a magyar társadalom gondolkozni tudó tagjait, szánjanak rá egy félóráskat s lelkiismeretük szemével nézzenek bele ebbe a kérdésbe.

Három forrás szolgáltatta a tanítók fizetését: az egyházközség, a hívek hozzájárulása és az egyházkerület.

Az egyházközségtől járó javadalom részben természetbeni, részben pénzbéli. A természetbeni járandóságok értékelésével nem fejezik ki azok reális értékeit. A földek hasznosabban értékében az évek során nagy eltolódások történtek a mi kárunkra. Ma a földek költségvetésben megállapított értéke legtöbb költségvetésben magasabb, mint az ugyanolyan minőségű földek helyi hasznosaberei. A természetbeni járandóságoknak igen jelentékeny részét teszi ki a kukorica kepe. Költségvetésünkben vékaja (20 literes) 40 leibe van számítva. Évek óta 20—25 leinél magasabb árban nem tudtuk a kepe kukoricát értékesíteni. Azt nem is számitsuk, hogy legtöbb helyen meg van még az a rossz szokás és híveink ragaszkodnak is ahoz, hogy a kepehozót pálinkával és kenyérral kell megkínálni. Nagyobb baj az, hogy moratóriummal, konverzióval és a demokrácia egyéb jelszavaival destruált híveink nagy része felszabadítja magát mindenféle fizetés, így a kepefizetés kötelezettsége alól is. A hátrálékok felhajtására gondolni sem lehet. Az állami hatóságok csak az ál-

lami adókat hajtják fel, a községi tartozások befizetését sem szorgalmazzák, nemhogy az egyházi követelések behajtásához nyújtanának segítséget.

A természetbeni szolgáltatások költségvetési értékelése sem fedi a valóságos értéket. Hogy egy példát említsék, nem egy helyen 1 hold föld szántása a költségvetésben 400 leire van értékelve, pedig ma 200 leinél többet senki sem fizet azért a munkáért.

Az egyházközségeknek a tanítók fizetéséhez való pénzbéli hozzájárulása még szomorubb képet mutat. Egyházaik teherbíró képessége kimerült. Nemcsak a tanítók fizetésének kiszolgáltatása, de az iskola dologi szükségleteinek ellátása is anyagi erején felül áll. Ma tantermlnk felolajozása — probléma. A kényesprő ismét felemlünk tárgya. Pedig az egyházközségek pénztárának terhére a tanítók fizetéséből nagy összeg hárul. Alig van egyházközség, ahol egyetemes adó címen fizetnek valamit a hívek. Legtöbb helyen évek óta az egyházközségek saját pénztárukából fizették, híveik nemtörődömsége miatt, az egyet. adót tanítóknak. Ma azonban az egyházközségek által elvállalt pénzbéli hozzájárulások is csak papíron vannak meg, azokból a legtöbb tanító semmit sem kap meg.

Népünk áldozatkészsége nagyon megcsappant. Vagy ismerjük be őszintén, eddig is csak nagyon szorványosan mutatkozott. Csak mi hirdettük annak létezését s mint bizonyosságot állítottuk be azt költségvetésünk fedezeti oldalára s kis hazugságunknak keservesen ittuk meg aztán a levét.

Állandóan hangoztatjuk, hogy a belső erők összefogására van szükség, az iskolák fentartásához szükséges anyagi lehetőségek forrásait saját sáncainkon belül kell keresnünk. Sajnos népünket e kérdésben jelentős tényezőnek nem mondhatjuk. És ezt nemcsak gazdasági leromlásával tudom magyarázni, hanem az összes nagy magyar bűnökkel: közönyösség, büszkeség, viszálykodás, káröröm nemtelen bűneivel. A régi világ altruista intézményeinek ingyen adományaihoz szokott népünk papnak, tanítónak nem tudja megbocsátani a népjóléti intézmények adományainak elmaradását. Vezetőtől semmit sem kap, mert előtte csak annak van becsé, ami pénzértékben kifejezhető. Új alapokon nyugvó népművelés feladata volna ferde neveltségű híveinket annak a fellismerésére vezetni, hogy ma kisebbségi magyarnak lenni nem több jogot, de több kötelességet jelent.

Harmadik forrás az egyházkerület pénztára. A kerületi segély az egyedül fedezeti tétel, aminek a megkapására a tanítónak százszázalékos bizonyossága lehet.

Ime így néz ki egy elemi iskolai költségvetés fedezeti oldala: túlértékelt természetbeni járandóságok, legtöbb helyen csak papíron szereplő pénzjárandóság az egyházközség pénztárából, a hívek által rendetlenül vagy egyáltalán nem fizetett egyetemes adó, a pontosan kijáró kerületi segély s ne feledjük ki, fedezetül szerepel a 40—45%-os áldozati adó is.

Kezdő tanítónak 18.000 lei az évi, 1500 lei a havi fizetése. Kosztra, esetleg lakásra, fára, nyugdíjintézeti járulékra stb. épen csak hovy elég az a fizetés. Ruházkodásra csak az étkezés rovására telik. Mondjuk, ebből is meg lehet élni szűkösen, — ha tényleg megkapja ezt a fizetést. Sok helyen azonban a 10—12.000 leinyi kerületi segély áll csupán a kezdő tanító rendelkezésére, mert a kiürült egyházközségi pénztár nem tud követelésének eleget tenni. Legrettenetesebb a helyzetük azoknak a tanítóknak, akik házon kívül gyermekeket taníttatnak.

Az anyagi gondoknál is nagyobb súllyal nehezdednek a tanító vállaira azok a szellemi gondok, amelyek egyéni életével vagy hivatásával kapcsolatosak.

Rettenetes érzés bizonytalanságban élni. Tudni azt, hogy bármely pillanatban lecsaphat rá a kikerülhetetlen látszó végzet. 15 év alatt harmadszor kényserlitenek román nyelvi vizsgára. Deresedő fejű, nyugdíj felté-

hanyagló öreg emberek, kik évtizedeken keresztül nemzedékeket neveltek föl, újból és újból rostába kényszerítetnek s a rostán dősek — bármilyen értékes népnevelői múlt is áll a hátuk mögött — ocsunak nyilváníttatnak. Borzasztó érzés lehet használatlanoknak kijelentve nyugdíjba menni annak, ki egész életével használni akart. Az ifjabb nemzedékből kiesők derékban keittétörve a legbizonytalanabb jövő elé néznek.

A két nyelven való tanítás terhei már nyomasztólag sem hatnának, ha egyenes volna az a vonal, amely az állam-nyelv tanításának maximumát jelöli. A tanítás eredményes vagy eredménytelen voltának sok tényező a meghatározója. A hivatalos ellenőrző közeg jó vagy rossz indulata, a tanító iránti szimpátia vagy ellenszenv, a helyi iskolapolitika elismeréte vagy kifogásolhatóvá tehetik az iskolában folyó bármilyen munkát. Egyrészt a vonatkozó törvényeknek engedelmessé válnak, másrészt minden román állampolgár érdekében állónak látjuk az államnyelvnek iskoláinkban való tanítását, mégis elszorul a szívünk, ha a pedagógus szemével nézünk bele gyermekeink iskolái életébe. Erejökön felüldölővel kell megbirkózniuk. Úgy tudom legszemléletesebben jellemezni, ha azt mondom: mielőtt még járn tudnának, lovaglásra kényszerítik őket. Munkánk egy része a pedagógiai elvek rovására megy, kapkodunk, hol a világi hatalmasságok, hol Isten előtti felelősségünkre gondolunk.

Megnöttek feladataink. Kiszélesedett a munkamező. Minden tanítónak éreznie kell, hogy az iskolában folyó munka nem nevezhető befejezettnek. Az iskola az alapot adja meg, virágot fakaszt, gyümölcsöt érlelni már nincs ideje, az az iskolán kívüli népművelésnek a feladata. A keretek is adva vannak, de kapkodunk még. Hol a fel-

legekben jártunk s a talajt kicsuszni engedték lábaink alól, hol a földön fetrengtünk s az odafennvalókról megfeledkezünk. Isten látható és láthatatlan világát helyesen megismertetni kívánó népművelői munkásság volna úgy a lelkipásztor, mint a tanító iskolán kívüli feladata. Az egységes irányítás céljából szükségét érzi a tanítószázad a modern pedagógia újabb irányával foglalkozó szakfolyóirat megindításának. Olyannak gondolnám ezt, amely kevesebbet foglalkozna a mi anyagi nyomorúságainkkal, személyes ügyeinkkel, annál többet szellemi továbbképzésünkkel, mondhatnám újraképzésünkkel. Általános pedagógiai elvek plusz kisebbségi helyzetünk diktálta sajátos nevelési követelmények ismertetése adná meg e folyóirat létjogosultságát. Talán a cím megjelölése e folyóirat irányát és jellegét: Református Tanügyi és Népművelési Szemle. E meghatározás (tanügyi és népművelési) nem szétválasztási, de kihangsúlyozást céloz. Még ha anyagi helyzetünk meg is engedné, nem tudunk szakkönyvek birtokába jutni. Alig van Erdélyben tanügyi szakkönyv. Ezeknek pótlása a folyóirat feladata volna. Továbbképző tanfolyamok megszervezése és intenzív értekezleti élet munkálása is ezt a célt szolgálná.

Anyagi és szellemi gondok egyformán nagy súlyú késztetett észrevételeim tárgyilagos megtételére. Aggódo lélek elgondolását ezek, ki felelősségének teljes tudatában van s érzi, hogy Isten számadásra hívja a rábízottakat. Azt is tudja, hogy nemcsak ő fog megéltetni s gondolkodásra, cselekvésre hív mindenkit, aki nemcsak tehernek tudja tekinteni az iskolát, hanem Isten nagy ajándékának. Aki azt ajándéknak tudja elfogadni, az felelős is érte Isten előtt.

Udvarfalva.

KALI SÁNDOR.

Hogyan gondolkozik a mai középiskolás ifjúság?

Tizennyolc erdélyi középiskola negyvennyolc növendékével másfélórás megbeszélést folytattam a csombordi ifjúsági konferencián. A megbeszélés célja az volt, hogy lehető világos képét állítsuk magunk elé az ifjúság gondolatvilágának.

A beszélgetés irányítására három gondolatkört vetünk szemügyre.

1. Legelső sorban vizsgáltuk, hogy az élet külsőlegesen megnyilvánulásaival szemben milyen az ifjúság állásfoglalása. Megállapítottuk, hogy alig van olyan középiskolás diák, akinek lelegeleveníbb érdeklődési központjában ne a sport állana. Sport alatt az ifjúság többsége a futballt érti. Ebben nem annyira aktíve, mint inkább passzíve vesz részt. A gyors sajtó- és rádió-hírszolgálat révén a sport iránti érdeklődés bizonyos világperspektívát is ad az ifjúságnak, főként azonban nemzeti rokonszenvének és ellenszenvének egyik fontos kiélési formájául szolgál. Hiában tömegőrület a mai sport iránti érdeklődés, valójában kevés diák sportol szakszerűen és észszerűen. Az atlétika és az egyéni eredményekre való dolgozás meglehetősen szűk körben mozog. A táncolás már nem olyan hatalmas szenvedély, mint a sport. Néha-néha egy-két hétig egész osztályok figyelmét le tudja kötni egy-egy új tánc megtanulása, de ez a láz hamar mulik s az ifjúság többsége bizonyos megvetéssel nézi a táncpárti többséget. Az udvarlás és lányok körüli forgolódás sok diák életében képez komoly akadályt a munkában. A nemi élet körében bizonyos javulás látható az ifjúság életében. Gondolkozásában tisztább, mint a közvetlen világháború utáni nemzedék.

2. A modern gondolkodás és irodalom meglehetősen idegen terület a mai ifjúság előtt. Általában nem ismeri a saját korát és annak égető kérdéseit. Alig tudunk két-három olyan diákot találni a társaságban, aki új erdélyi verseket ismert volna. A legújabb magyar irodalmi eseményektől az ifjúság egészen távol van. Ritkaságszámba megy az olyan fiú, aki akár a Pásztortűzet, akár az Erdélyi Helikont rendszeresen olvasná. A Nyugatról egyetlen egy fiú hallott. Két fiú olvasta a Fekete Kolostort, az Elsodort Falut a társaság egynegyede

olvasta, de a felszínes érdeklődésnél mélyebbre kevesen tudtak eljutni. A modern politikai, gazdasági irányzatokat alig egy-két fiú ismeri iskolánként. Ezek érdeklődése sem alapos és mély Gondolatvilágában tehát a mai ifjúság nagyon is távol van a mától.

3. Az egyéni és közösségi élet gondja viszont nagyon is rátekszik egész ifjúságunkra. A jövő kérdése különösen mélyen bántja ifjúságunk lelkét. Vár egy jobb kibontakozást, egyik-másik maga is gondolkozik megoldási lehetőségek felől, de épen azért, mert nem ismeri a maga korát, nem tud új célra futó ifjúság lenni. Egyéni kilátásait illetően ifjúságunk inkább pesszimista. Ez következik azokból az iskolai és családi nehézségekből, amelyekkel minden nap szembe kell néznie. Az az ifjúság, akinek a szülei a tandíjat szinte hétről-hétre fizetik, aki örökösön változó iskolai rendszerek kiszámíthatatlan lehetőségei alá van kényszerítve az egyetem valóság idején, alig is lehetne más. A nemzeti gondolat mint egy megfoghatatlan, inkább örökölt, mint ösztönös, vagy öntudatos szellemi meghatározó tényező benne van az ifjúság lelkében. Az egyház jelentőségét főleg kulturális és nemzeti oldalon látja az ifjúság. Nyomorúsága határozottabb istenkeresésre sarkalja, de nehezen tudja egész világát Isten uralma alá állítani.

Ez a szellemi arckép több értékes figyelemfelkeltést ad mindenkinek. Gondolok legelső sorban a szülőkre és nevelőkre. Ifjúságunk a sporton és életgondon keresztül van a mába bele kapcsolva. Szellemi fegyvertára épen az iskolarendszer egyoldalú nemzeti célzata, történelmi karaktere és természettudományos tendenciái folytán nincs bele kapcsolva aktuális élete erővonalába. Az élet és iskola messzire esnek egymástól. Ez pedig olyan intenzív életharc korában, amelyikben a mi kisebbségi nemzetünk van, végtelen jelenség. Az új áthidalásról feltétlenül gondoskodnunk kell. A gondoskodásnak két egészséges formája lehet. Az egyik a gondos családtól nevelés, a másik az iskolán kívüli szabad nevelés, aminek legelső sorban az Ifjúsági Kerestmény Egyesületekben kell folyania. Ifjúságtól lapjainkat, az Ifjú Erdélyt és a Református Ifjúságot sokkal inkább

bele kell állítani egy mély és széles vonalú ifjúsági nevelés vonalába. Az életgondoktól pesszimizmusba kergetett ifjúságunk nem elég szüntelenül odaprédikálni, hogy légy optimista és idealista, attól ugyan az nem lesz az soha, sokkal inkább rá kell segíteni arra, hogy igazi keresztyén realitással lássa meg az élet bűnből születő örökös csonkaságát s az Istenben valóban bele-ágyazott keresztyén élet egyedüli egysúlyt adó hatalmát.

Ma nem lehet csak úgy általában tanítani vagy nevelni az ifjúságot. Éppen azért, mert a nevelésnek iskolákra bízott nagyobbik fele változathatatlan kényszerűségbe van bele ágyazva, mindent meg kell tennünk, hogy nevelésünknek szabadabb lehetőségei minél nagyobb területen álljanak ifjúságunk rendelkezésére, másfelől pedig a keresztyén ember reális látásával kell ifjúságunkat a mába bele állítanunk.

1934. július 23.

László Dezső.

KERESZTYÉN KRITIKA

Kritika tanerőink román nyelvi vizsgájáról.

Még nem tudjuk, hogy a jó pár száz tanárt és tanítót hónapokon keresztül előzetesen izgalomban tartó román nyelvvizsgának mi a végső eredménye, kiknek sikerült a vizsgát kellő eredménnyel kiállniok s az elbukottakkal mi történik? Még csak nem is sejtethetjük, hogy milyen intézkedéseket tesz a vizsga után fogantatandó állami ténykedésekkel szemben az egyház és a Magyar Párt, de a vizsgával kapcsolatban a dolgok nagyobbik fele megtörtént s ami megtörtént, afelett egyszerűen napirendre térni nem lehet.

1. Mindenek előtt valljuk, hogy ebben az országban az állam nyelvét minden magyarnak saját érdekében is minél tökéletesebben tudnia kell. Felekezeti elemi és középiskoláinknak ifjúságunkat mindenképen rá kell segítenünk arra, hogy románul hibátlanul tudjanak beszélni is írni. Az az óramennyiség, amit az állami tanterv a román nyelv elsajátítása és a román nyelven való tanulás céljából előír, megfelelő keretet ad arra, hogy tanulóink koruknak és értelmiségüknek megfelelő színvonalon tudjanak a román nyelv ismeretében és gyakorlatában állni. Egyházunknak és nemzeti társadalmunknak magának kell saját érdekében megkövetelnie, hogy azok a tanerők, akiket a románul tanulás érdekében alkalmaz, valóban tudják is a rájuk bízott ifjúságot a román nyelv ismeretében vezetni. Nekünk magunknak kell alapos készütségű, a román nyelvel teljes mértékben bábni tudó tanerőről gondoskodnunk.

Adottak és törvényesnek ismerve el azt a helyzetet, melyben ma van egyházunk, elismerjük, hogy az államnak, mint az oktatás legfőbb ellenőrzést szervezőnek joga van megállapítani, hogy iskoláink milyen mértékben végzik a román nyelv elsajátításának munkáját. Az államnak joga van adott esetekben kifogásokat emelni az iskolákat fentartó egyházi hatóságoknál egyes személyek tanításában mutatkozó hiányok ellen s az állam kívánhatja, hogy a tanerőket alkalmazó és fizető testület, ha a panasz indokolt, esetenként megfelelő intézkedéseket tegyen. A román nyelv tanítására vállalkozott tanerőknek köteleességük ebben a tárgykörben magukat minél inkább tökéletesíteni s az egyháznak magának kell fegyelmi eszközökkel eljárni azokkal a románul tanító tanerőkkel szemben, akik ennek a tárgynak tanítására alkalmatlanok.

Kiket alkalmazott az egyház ilyen tantárgyak tanítására? Csak olyan régi és új tanerőket, kikről az állam által kiküldött vizsgabizottság állapította meg, hogy a román tanításra alkalmasak. Nem tudunk esetekeket, hogy akár a megelőző román nyelvi vizsgákon tanítási engedélyt nyert, vagy állami kiküldött jelenlétben képesítő vizsgát tett, románul tényleg tanító

tanerő ellen az állami ellenőrzés hivatalos helyen a nyelv nem tudása miatt kitogást emelt volna. Iskoláink kínos pontossággal vigyáznak arra, hisz az állandó ellenőrzés erre kényszerítette is őket, hogy a románul való tanulást mindig alkalmas tanító vagy tanár kezébe tegyék le.

2. Mit kifogásolunk az állami iskolai hatóságok ténykedésében? Az állami ellenőrzés nem jelentette az iskolai hatóságnak idejében, hogy melyik tanerők tanításának eredményével nincs megelégedve, kikről kívánna több román tudást, ezek számára, amint azt a magánoktatási törvény előírja, nem rendezett román nyelvi tanfolyamokat. Ehelyett váratlan intézkedés román nyelvi vizsga elé állítja az összes kisebbségi tanerőket, akiknek román tudásáért az állami ellenőrzés nem volt megelégedve, tekintet nélkül arra, hogy az illetők mit tanítanak. A vonatkozó törvényt három-négy hónappal ezelőtt hozták. A végrehajtásra vonatkozó utasítások a vizsga előtt pár nappal jelentek meg. A vizsga előtt bizonytalanságban tartották az összes kisebbségi tanerőket afelől, hogy kiknek miből, hol, mikor, milyen feltételek mellett és milyen következményekkel kell vizsgára állniok. Augusztus elejére már végét járja a nevelők idegemészto munkájuk után jól kiérdemelt és a tanítás érdekében feltétlenül szükséges vakációja. Augusztusban már a következő tanév gondoljai előtt áll minden tanító és tanár. Ezen a nyáron ez erdélyi magyar tanerőknek nem volt pihenésük s ez jövő évi munkájuk terhére fog íródni. De nem volt elég a vizsga előtti bizonytalanság. Bizonytalanság jegyében folytak le a vizsgák. A kiadott rendeleteket az egyes bizottságok nem egyformán hajtották végre, voltak könnyebb és nehezebb bizottságok. Megtörtént, hogy a reggel 8 órára vizsgára rendelt társaság este 6 órakor ült le kimerült idegekkel vizsgázni. Egy teljes munkanapnyi várakozás és szurkolás a legerősebb ideg munkaképességét is lényegesen csökkenté. A bizonytalanság a vizsga utáni napokban is teljes. A rendelet szerinti a vizsgát kellő eredmény nélkül kiállott egyének tanítási engedélyüket elvesztik. Szeptemberben kezdődik az új iskolai év és magyar egzisztenciák szárai nem tudják, mi lesz velük és Krisztus egyháza nem tudja, hogy pár nap múlva melyik munkásának nem enged meg az állam a további tanítást. Nem tudjuk, mit kell tennünk? Ez a bizonytalanságba lökés és bizonytalanságban hagyás máris életet követelt és még fog követelni áldozatul. Kifogásolnunk kell a végrehajtó szervek munkájának azt a szigorúságot, amely a kórházi ágyból is vizsgára kényszerít egyéneket s amelyk elnézi, hogy tanítandó három hetes gyermekével a karján napokat töltson idegen városban, hogy esetleg sikerüljön vizsgája árán családja életét biztosítani tudja. A hivatalos eljárásnak ez a formája kelti azt a látszatot, hogy itt nem komoly kulturális szükséglet komoly megvizsgálásáért, hanem kisebbségben levők meggyőztetéséről van szó.

3. Keresztyén kritikánk szavát azonban nemcsak a hatóságok intézkedéséért, hanem önmagunkkal szemben is meg kell szólaltatnunk. A vizsgák körül mindenképp megglátszott tanerőink magukrautaltsága és háttvédnélkülisége. Nem mondhatjuk, egyházi és politikai szervink tettek lépéseket abba az irányba, hogy megkönnyítsék a vizsgára kényszerített tanerők helyzetét, lapjaink elég alaposan foglalkoztak a vizsga kérdéseivel, noha hírszolgálatukon keresztül a tárgyilagos tájékoztatás és erélyes tiltakozás helyett inkább a tanerők idegesítését és bizonytalanságban való tartását mozdították elő, természetesen nem szántsándékkal. Meg kell állapítanunk, hogy közvélemény, szervezett társadalom nem állott nevelőink mögött. A közönség meglehetősen nemörödmőséggel és fásult közömbösséggel nézte mindazt, ami történt. Szervezetlenségünk főleg akkor látszott meg, amikor a vidéki nevelők egy-egy központi városba a vizsgára bevonultak. Nem fogadta őket senki és nem gondoskodott róluk senki. Napokat kellett drága városokban eltölteniök, fizetni a lakást és ellátást. Az az összeg, amit egyházunktól kaptak erre a célra, távolról sem volt elég a kiadások fedezésére. Minden városi gyülekezetünk könnyen meg tudta volna tenni, hogy

családoknál szerezen szíllást nevelőink részére s vala- melyik iskolánk konviktusa könnyen tudott volna olcsó- jó ételmezést biztosítani. Így azok a nők és férfiak, akik nek vállán gyermekeink nevelésének és kulturánk meg- őrzésének gondja fekszik, sok dődozatuk között legalább éreztek volna valamit abból a szolidaritásból, ami nekik bátorítást és erőt tud mindig jelenteni. Mi úgy képzeltük volna helyesnek, ha egyházi vezetőségünk, vagy nemzeti életünk irányító szervei legalább egy alkalommal közös tanácskozáásra gyűjtik össze azokat, akiknek vizsgára kell állaniok, hogy így hivatalos formában is megmu- tassák a közönség együttérzését és támogatását.

Nem elég nekünk az állami intézkedésekkel szemben emelni fel kritikai hangunkat. A vizsga megmutatta saját gyengeségünket. Ennek kiküszöbölését azonnal megkezdhetjük, mert ebben önmagunkon kívül már semmi sem akadályoz minket. Egész egyházi és nemzeti társadalmunknak sokkal szorosabban és szervezettebben kell iskoláink és nevelőink mögött állania. Egy ilyen hátmögöttállás mellett sokkal eredményesebb lehet arra hivatott szerveink iskoláink érdekében folytatott minden harca, másfelől egész társadalmunk szolidaritása a nevelők munkáját tudná megsokszorozni és értékesebbé tenni.

— 0.

»»»»»»»»»»

A munkásmozgalmak új frontállása Európában.

1. Az európai marxista szoc.-demokráciáról.

A marxi szocialista munkásság helyzete Európában, alig egy év leforgása alatt, sokféle változáson ment át. Azokban az országokban, ahol a szoc.-demokrácia látszólag a munkásság győzelmét hirdette, úgy Németországban, mint Ausztriában vagy az útdállamokban, megtört szer- vezet formájában és elnémult forradalmi hangjában. Győzött a politikai formák közt kitermelt fasizmus, mint a marxista szoc.-demokrácia reakciója. Ez azonban nem jelent a szoc.-demokrácia halálát, sőt ellenkezőleg a szoc.-demokrácia most azokon a területeken fejti ki munkáját, ahol eddig politikai okokból nem tehette olyan mértékben, mint ahogy azt ma teheti.

A múlt év június havában a szoc.-demokrácia ügy- látszik francia földre menekült, mert nemzetközi kongresszusát Párizsban tartotta meg. A munkás kongressz- sus a munkáshimnusz éneklésével kezdte meg a gyű- lést, melynek lényege az volt, hogy az úgynevezett nem- zetközi szoc.-demokrácia tiltakozott a fasizmus ellen és a fasizta háborús törekvésekkel szemben, a leszerelés és a béke érdekében, Európaszerte egy antifasizta moz- galmat indított meg. Ezen a kongresszuson Szovjet- Oroszország is képviseltette magát és az elvileg annyira ellentétes orosz küldöttséget a szoc.-demokrata testvérek örömmel fogadták. Ez a kongresszus hű tükre volt a marxi munkásság árulásának. A forradalmi munkásság eldobta a forradalom zászlaját és természetével ellen- tétesen a hamis békeség szolgálatába állott. Ebben a szolgálatban békejobbot nyújtott Oroszországnak, pedig csak egy évvel azelőtt az orosz bolsevista kormányt a legnagyobb ellenségének tekintette. Mikor a száműzött Trockij a marxizmus alapján a munkásság társadalmi világforradalmát hangoztatta, a marxista szoc.-demokrá- cia nagy felháborodással tiltakozott.

Vizsgáljuk most meg azt, hogy mi az oka annak, hogy a Szovjet és a szoc.-demokrácia ki tudott egyez- kedni a béke jelszava alatt és magunk számára vonjuk le a következtetést.

Két év előtt még úgy láttuk az európai szárazföldi államokat, mintha azok két ellentét, illetve két malomkö között, Amerika és Oroszország között őrldnének. Ma már világos, hogy az európai szárazföldi államok nem Amerika és Oroszország, hanem Amerika és Japán kö- zött őrldnének. Ezt ma világosan látjuk az amerikai és Japán áruk özönében. Úgyszintén látjuk azt is, hogy az amerikai kapitalizmusnak keleti védőbástyája Orosz- ország. Ma tudjuk azt, hogy Amerikának gazdasági ér- deke Oroszág kiépítése és nem döbbenünk meg azon,

ha a munkás vezetők Oroszország gazdasági jólétére hivatkoznak.

Az európai szoc.-demokrácia, mikor a munkásság érdekeit szolgálta évtizedes kiépített szakszervezeteivel, Németországban vagy Ausztriában, mint a kapitaliz- must fenyegető ellentét, veszélyeztetni kezdte Amerika gazdasági érdekeit. Ezért Amerika a fasizmus kiterme- lésével a szoc.-demokrácia főfészkeit szétrobbantotta, aminek következtében a szoc.-demokrácia egyfelől az amerikai érdekeket szolgáló Szovjet, másfelől pedig a kisebbségek nemzeti érdekeit védő fasizmus közé került. Választania kellett. A szoc.-demokrácia választott. A munkásság forradalmi hitét és elvét, melyért a munká- sok közül annyian szenvedtek, feladta, csakhogy önző és magánérdekeket szolgáló szakszervezeteit megmen- tesse. Szovjettel és európai nagy hatalmakkal együtt működni, ez volt számára az egyetlen kivezető út.

Mi a feladata a keresztyén társadalomnak, köze- lebről meghatározva, a mi ref. keresztyén társadal- munknak? Az, hogy a szétszórt és elveiben megingott hitű munkásságot, mely ma a szoc.-demokrácia és a fasizmus között ingadozik, az evangélium ereje által világosítsa fel a munkásvezetők árulásáról és azzal, hogy a munkásság érdekeit védő eszméket felkarolva, mutasson utat egyházunk felé. Ha ezt mindnyójan Isten iránti szeretetünk és Jézus által nyújtott segítségben hü- ségesen végezzük, nem fog elmaradni a mi egyházunk számára sem a kegyelem gyümölcse. De addig, amíg átellenül, álmosan, elszigetelten, egymást meg nem érve állunk a kérdések előtt, nem fognak maguktól meg- oldódni.

2. Az európai nemzeti fasizmusról.

A másik igen fontos kérdés a fasizmus kérdése. Amint már említettem a kapitalizmus termelte ki ezt az irányzatot, mely az európai államokban a marxi szoc.- demokrácia reakciójaként jelentkezett. Azért ezzel szem- ben is óvatosnak kell lenni. Különösen fájdalmasan érintett a németországi protestantizmusnak a német fa- sizmusban való állásfoglalása és úgy érzem, hogy mi- nekünk, kisebbségben élő nemzetnek és egyháznak nem szabad fasizta érdekek szolgálatára állani. Mert a fa- sizmus ideig-óráig tartó irányzat a jelenlegi megjelenési formájában, sőt azt merem állítani, hogy mint a marxi szoc.-demokrácia reakciója, rövidebb életű, mint maga a szoc.-demokrácia. Azért úgy az egyházunkban, mint nemzetünk kulturális igényeinek a szolgálatában, óva- kodni kell a fasizmus hatásától, amely erejénél fogva, káros hatásokat fejthet ki egyházunk és nemzetünk fej- lődésében. Nincs más megoldás számunkra, mint amit Isten mutat, szeressük egymást és minden nyomorúsá- gunkban segíteni próbáljunk a bajokon.

Lupény.

NAGY JÁNOS.

»»»»»»»»»»

Középosztályok.

A volt magyar középosztály után most a román középosztályról lehet szó. Mi egy kalap alatt tárgyaljuk. A főemberek és nép között, tanult, hivatalnoki osztály, magyar vagy román, vagy bármilyen. Bármilyen közép- osztály nem áll hivatása magaslátán. Első sorban ennek a középosztálynak csak annyi tagból kellene, hogy áll- jon, amennyire szüksége van a népnek. És csak a nép javára. A népert élő, haló, munkálgató. De egyik közép- osztályt sem a nép iránti szeretet ízi, hanem gazdagon berendezett lakása, fényes háztartása. Nem is a tudományszomj, hanem a hatalom — pénzsomj. Nem a nép boldogsága, hanem az ök boldogságuk. A nép csak hűzások, vonásuk tárgya: kit nem szeretnek, gúnyolnak. És számuk nem annyi, amennyire szükség van, hanem amennyien elég szemtelenek voltak a munkát ott hagyni, elmenni a mezőgazdaság vagy ipar köréből erővel urnak lenni. Ismerek egy özvegy édes anyát, szép kis háza, földje, egyetlen fia a kollégiumba kapott, végig bukott minden vizsgát, de hazavájni nem tudja. Nem megy. Ajtóról ajtóra jár, hivatalt keres. Akármit elfogad, csak

mezőgazdaság, ipar ne legyen. Tanulókat tanít. A munkanélküliség kedvezményeivel beéri, csak haza nem megy édes anyjához. Középosztály, úr akar lenni mindenképpen. Inkább lesz munkanélküli, mint mezőgazda. Ilyen a középosztály nagytöbbsége. Nincs rá szüksége sem a népnek, sem a kormánynak, sem a tudománynak, csak ő akar középosztály, úr maradni mindenkép-

pen. Dolgozni nem akar. Nem a nép iránti szeretetből tanul, hogy annak javára szellemileg munkálkodjék, hanem a nép utálata, lenézése, a munka kerülése miatt, középosztály, úr. Az ilyenek számára szaporítani a hivatalokat igazán vétek. Munkára kellene kényszeríteni. Ki nem dolgozik, ne egyék.

M. A.

Sajtó-ügy.

A „Kiáltó Szó“ f. évi 3. számának a sajtó érdekében írott cikkei bizonyosan sokakban ébresztettek újabb és újabb gondolatot. A sajtó — a református magyar sajtó — kérdése mind jobban és jobban kerül felszínre, ami azt bizonyítja, hogy napról-napra mind jobban érezzük szükségét éppen annak zsenge volta miatt.

Egyfelől a kisebbségi sors által adott helyzet, másfelől a leromlott gazdasági viszonyok s az ezzel járó arculatváltozások azok a tényezők, amelyek arra utalnak mindenkit, akinek az eszmékért való küzdelemben felelősségteljes harcot kell megvívnia, hogy ébren vigyázzon s kiáltó szó legyen akkor és ott, ahol a szükség megkívánja. Tudott dolog és megdönthetetlen tény az, hogy a ma fegyvere a sajtó, ezen dől el a különböző eszméknek a győzelme vagy bukása. Ezen tény legerősebb bizonyítéka éppen az, hogy a különböző eszmékért küzdő csoportok sajtókiüzdelme folytonosan erősödik s a sajtó megerősítésére, annak népszerűbbé tételére minden lehető megtesznek.

Ebben a küzdelemben természetesen mi erdélyi református magyarok is részt veszünk, azonban sajnos tapasztaljuk, hogy nem olyan mértékben, ahogy azt a szükség megkívánja. A „Kiáltó Szó“ 3. számában megjelent „A református sajtó helyzete és követelményei“ című cikk rávilágít arra a tényre, amelyen a mi erőink szétforgácsolódnak. A ref. lapokról adott statisztika világosan mutatja, hogy a lapok száma és azok előfizetői tábora nem állanak arányban semmiképpen sem. Tudatosan irtam előfizetői tábort, mert *nem egy helyen* láttam egyházi lapjaink közül egész évfolyamot, ami fel sem volt vágva, nemhogy elolvasta volna az előfizető. Ilyen körülmények között természetesen a sajtó értéke és célja semmiképpen sem juthat érvényre. Teljesen ok és időszertlen teszi fel az említett cikk a kérdést: „Mire van tehát szükségünk?“ s természetesen legkövetkezik a másik kérdés: anyagilag mit bírunk fenntartani? Mert bár annyi lap, illetve folyóirat a reformátusok számára viszonyítva nem sok, azt azonban a kiadóhivatalok tudnák megmondani, hogy hány „előfizető“ befizetése előrefizetés s milyen tehertételekkel küzd minden egyes lap. Ilyen körülmények között nem csoda, ha egyes lapok még mindig azon a nivón állanak, mint elindulásukor. Pedig egy sajtótermék legfontosabb követelménye, hogy folytonosan fejlődjön úgy tartalomában, mint terjedelmében. Egyes lapoknál pedig éppen az ellenkező eset következett be az előfizetők számának csökkenése miatt.

Ezek figyelembevételével nem térhetünk ki annak megállapítása elől, hogy valamiképpen más alapokra kell fektetni a sajtó kérdését. Számba kell venni, hogy tényleg mire van szükség. Nem úgy értem, hogy mit kell a meglévő lapokból fenntartani vagy beszüntetni, hanem állapíttassék meg az, hogy egyházunk tagjait milyen szellemű és formájú sajtótermék tudja megnyerni és kielégíteni.

Sürgős feladat volna — amint azt már sokan és sokszor proponálták — egy református napilap megindítása. Lehetetlenség, mondják sokan, de éppen azt látjuk, hogy olyan dolgok valósultak meg a nehéz gazdasági viszonyok között, amelyek megvalósulására gondolni is alig mertünk volna. Megláttuk azt, hogy népünk akar és tud áldozatot hozni nemes célok érdekében, ha a dolgok beindítása s propagálása alapos.

Még fontosabbnak s talán könnyebben kivethetőnek tartom egy református szépirodalmi képes folyóirat megindítását. László Dezső „Erdélyi katolikus folyó-

iratokról“ c. cikkében élénk tárja azt a nagy különbséget, ami a kath. és ref. sajtó között fennál. Tény az, hogy ritka az a középosztályhoz tartozó kath. család, amelyiknek asztalán ne lenne ott a Hirnök, de ott van a vegyes házasságban élő családoknál is. Ilyen helyeken nem kell, hogy az egyház végezzen térítő munkát, elvégzi azt a Hirnök.

Gondoljuk el, hogy milyen hatalmas értéket képviselne és munkát végezne el az a folyóirat, amely a vezető cikktől kezdve a szerkesztői üzenetekig, versben, prózában vagy képből a ref. öntudatot tartaná ébren és propagálná. Egy olyan folyóiratban helyet találhatna a missziói munka minden ágazata s nem volna szükség, hogy mindenik munkaág külön lapot adjon ki s folytonosan anyagi nehézségekkel küzdjön. Hála Istennek, abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy egy ilyen szépirodalmi folyóirat anyaga sem jelenthetne a szerkesztőségnek nagyobb gondot, mert ref. írói gárdának olyan erőt képvisel, hogy közreműködésével nagyon nívós tartalmat lehetne biztosítani. De szükségét látom annak is, hogy egy ilyen folyóirat keretében tudomást szerezzen ref. társadalmunk az Anyaszentegyház olyan belső ügyeiről is, amelyek közérdekűek: főtit. püspök úr látogatásairól, előadásairól; az Igazgatótanács közérdekű munkájáról; a zsinat és egyhker. közgyűlés, egyes egyházak és testületek kiemelkedő eseményeiről. Ma különös figyelemmel kell kísérnünk minden kívánságot, hogy minden szükségletet kielégíthessünk. S mi, akik a megélhetésért vívott küzdelemben, — amelyben sokszor erőink is felőrölődnek — örülünk, akiket az Úr vezetésére hívtak el. De általuk s rajtuk keresztül segítséget várunk azokról, akiket az Úr különös tehetséggel áldott meg: íróinktól, művészeinktől. Módot kell találni arra, hogy íróink s művészeink megnyilatkozásairól tudomást szerezzenek azok is, akik egy megfelelő folyóirat hiányában a Színházi élet, vagy Délibáb olvasása által akarnak szellemi táplálékot nyerni.

A ref. sajtó csak akkor teljesítheti hivatását, ha ilyen irányú elgondolásokat is megvalósít. Segítségünkre kell legyen a sajtó abban, hogy anyagot adjon munkánkhoz, mert mi is csak akkor tudjuk hivatásunkat hasznosan betölteni, ha a sajtó céljaink szolgálatában áll, viszont a sajtó is számíthat szolgálatunkra, ha olyan termékeket szolgáltat, amelyek közérdeket szolgálnak és tömegérdeklődést váltanak ki.

Nagyon szeretném, ha ezekre az elgondolásokra választ kapnék olyanoktól, akik a kivétel módozataival, esetleg azok nehézségével, számszerű adataival tisztában vannak.

Héjjjasfalva.

Szabó Dénes.

A Brit és Külföldi Bibliatársulat már régebben kiadta cigány nyelven Máté, Márk és Lukács evangéliumát. Most jelent meg János evangéliuma. A fordítást egy lettországi cigány végezte. Nappal dolgozott, hogy meg legyen a mindennapi kenyere, éjjel pedig fordított. Őt esztendő alatt készült el a fordítással.

Az olasz kultusz-kormány rendeletet bocsátott ki az iskolák igazgatóságához, melyben a tanítóknak és tanároknak köteletségévé tette a biblia olvasását és a diákok számára való magyarázatát. A Bibliának egy iskolai könyvtárból sem szabad hiányoznia.

Levelek a mai Svájcából.

Kedves Pataki Barátom.

Az Evangélium ügyére tekintve 3 évvel ezelőtt nagyon leverten jöttem haza Svájcából. Nagyon erősnek látszott akkor a kommunista propaganda. Zürichben proletár negyedben lakva gyakran voltam a Volkshausban a munkások között. Teljes méreteiben láthattam tevékenységüket. Az egyetemen akkor jelentek meg a marxista diák csoportok. A másik jelenség az intellektuelek tervszerű istentelensége volt. Secularizmus néven sokat irtak erről akkor. Sok apró eseményben láthattam előretörésüket. Akkor folytak az iskolai imádságok megszüntetéséért a számukra kedvező eredménnyel járó népszavazások. Érintkezések alapján sokszor elszomorított a tanítói és tanári kar, továbbá az ifjúság lelki-világába való betekintés.

Most azonban nagy reménységgel jöttem haza. Nem az a negatívum jelent örömet, hogy a kommunista propaganda, bár Németországból többben ide szorultak, vesztett erejéből, hanem az a pozitívum, melyet az Evangélium hódításában láttam, éppen ott, hol ezelőtt oly szomorú volt a helyzet: az intellektuelek között.

Itt első sorban az oxfordi mozgalomról kell megemlékezni. Már svájci utam előtt hallottam róla s ellenszenvet ébresztett bennem. Épen, amiket nagyon fontosaknak tartottak, azok voltak számomra a legellen-szenvesebbek. A Szentlélek vezetésének várása, a hallgatás stb. Eszembe jutottak a három évvel ezelőtti szektatanulmányomnál a spiritiszta jellegű és az amerikai divatszekták kontempláló, koncentráló és meditáló óráinak, misztikus ömlengéseinek és az Evangélium szentségéhez nem találó amerikai propaganda módszernek sok kellemetlen, bántó emléke. Különösen csodálkoztam Brunner professzorral! Aki oly erővel harcolt, mint dialektikai theologus a misztika, a rajongás ellen, hogyan lehet vezető férfi e mozgalomban?

Kint sok fiatal papi családnál fordultam meg. Majdnem mindenütt láttam a „Nur für Sünder“ c. könyvet. Ha szóba került a mozgalom, mind azt hallottam áldás a lelkipásztor családjára, áldás a gyülekezetre, amit eddig nyertek. Egy asszony tüzes, ragyogó arccal mesélte el a csodás megújulást, mely Isten áldásaként reájuk jött. Férjével nem tudtak eddig közösen imádkozni, sokszor nem voltak őszinték. Egy év óta áldott lelki közösségben élnek. Az egymásnak való gyónás csodálatos erőt jelent a kísértéssel való harcban. A férje azóta tud igazán prédikálni. Már-már úgy volt, hogy kín volt számára a vasárnap s lelki furdalást okozott. Most boldog igehirdető. A gyülekezetben azt kezdtek eleinte mondani, hogy elméjében történt valami. Pár hónap múlva a megtelt templom s azóta is a zsufolt hallgatóság hirdeti, hogy férjének nincs elméjébe. Hasonló dolgokat beszéltek el az; igehirdetésről hívek és lelkészek. Közben egyszerű vagy tanult emberek bizonyágtétele nyomában beláttam, hogy ahol ilyen gyümölcsök vannak, ott más van, mint amire először gondoltam.

Egy papné elmondotta, hogy papné konferenciákon sokszor nagyon áldatlan hangulat uralkodott a versengés miatt. Legutóbbi konferenciájukon, hol jelentős számban voltak e mozgalom által megújított lelkésznék, teljesen eltűnt az. Több lelkész is hasonlóan nyilatkozott lelkési gyűléseikről.

Egyik gyülekezetben mesélt a lelkészné Zisel műncheni korcsmáros gyülekezetükben tartott előadásairól. Ez a szenvedélyes iszákos ember a mozgalom által megújult s kétkeresztes titkár lett. Korcsmáját megtartotta s itt most áldott missziót fejt ki. Megtérített pincéreiével s pincérnőivel ma imaközösségben élnek. Megrázó volt, amint elmesélte, hogyan mentett meg két embert az öngyilkosság elől. Egyik korcsmájába jött, hogy utoljára legya magát s úgy végezzen életével. Az öngyilkossági leveleket átadta Ziselnek s azóta hirdeti Krisztus megtartó erejét. Egyik pincérére épen akkor nyitott reá, mikor a gázcsapot megnyitotta.

Február közepén volt St.-Gallenben nagy hétvégi gyűlésük. Más vidékről is ezerek utaztak oda s csodálatos módon jutottak el sokan Istenhez. Egy st.-galleni közismert színész megtéréséről szóló bizonyágtételel nagyon sokan mondták el nekem, mint olyant, mely mutatja, hogy Isten a mai modern embert is hogyan teszi magáévá és eszközévé. Vallásilag elhagyottan élt, a mozgalom által megtalálta Krisztust. Életének soha nem gondolt kincsét nyerte benne. Mégis színész maradt. Igaz, nem játszik el most sok oly szerepet, melyeket eddig lelkiismereti furdalás nélkül játszott. Most a színház kulisszái között végez Krisztusnak áldott missziót.

Középiskolai tanárok missziói erővel beszéltek arról, hogyan lett Krisztus életük ura. Diakonissza intézetekben is a vezetők s diakonisszák áldott hatásokról tettek bizonyágot. A zürichi intézet vezetőtestvére egyenesen kényszerített, hogy este vegyek részt egyik orvosnál levő összejövetelen. Egy diakonisszával el is mentem. Elmondották, hogy ez a dr. Suter oly orvos volt, ki legkevésbé értette meg a diakonisszákat. Részt vett a gurnigeli napokon s haza jöve ragyogó arccal ment a diakonisszákhoz: testvérek, én is megtaláltam az üvö-zítőmet. Az az este Suter orvosnál nagyon mély határu volt reám is. Csak én s a diakonisszák voltunk „egyházi” emberek. Egy középiskolai tanár, Zeller vezette a beszélgetést a bűnről. Volt előkelő s gazdag ember s egyszerű munkás. Megrázóan mondták el mi az életükben a bűn. Tapasztaltam, hogy Isten lelke van a beszélőkkel. Nem prédikáltak, hanem egyszerű és őszinte szavakkal mondták el azt, ami a bűn s szabadulás. Sokan voltak új látogatók is. Látszott, hogy tele örömmel életük, mert soha nem hallott dolgok tárultak fel előttük. A Zeller tanár imádsága azok közé tartozott, melyre én is elmondhattam, amit oly könnyelműen használnak némely tudósítók, „szívből jövő” volt.

Bizonyára érdekelni fog, hogyan beszélt e mozgalomról Brunner. Theologia megítélésben is megláthatod jövő levelemben ezt a nagy ajándékot. E levelemben Brunnernek nemcsak e véleményét, de más érdekes dolgot is írok róla. Ezek is arról beszélnek, hogy az Evangélium Svájcban új fényrel ragyog. Hála s reménység legyen ezért szívünkben.

Szeretteddel együtt szeretettel köszöntelek: B. D

Irodalom és Művészet

Új könyv Kálvinnról. Az elmúlt hónapokban az „Az Út“-ban és lapunkban érdekes cikkei jelentek meg Nagy József dévai lelkésznek arról a kérdéstről, hogy milyen viszonyban volt Kálvin a művészetekkel. Ezek a cikkek újabb tanulmányokkal kiegészítve, könyv alakban is megjelennek „Kálvin és a művészetek” cím alatt, a Dolgozatok a theologiai tudomány köréből c. sorozat 14. füzeteképpen. Az öt iv terjedelmű munka előjegyzési ára portóval együtt 35 lei. Előjegyzések az összeg befizetése mellett a szerző címére küldendőek: Déva, református lelkészi hivatal.

Jugoszlávia vallás felekezetek szerint — a legújabb statisztikai adatok szerint — a következőkben oszlik meg: pravoszláv egyház 6.785.501, rom. kath. 5.217.847, gör. kath. 44.671, ókatholikusok 7273, ág. hitv. evangélikus 175.279, helv. hitv. reformátusok 55.890, más ker. felekezetek 16.208, muzulmánok 1.561.166, izraeliták 68.405, felekezet nélküliek 1107.

„Az újrakezdés vakmerő reménye.“

Aninószán, a legkisebb zsilvölgyi bányatelep alig hétéves önálló református gyülekezetében, templom épült. Felépülésének története az emberi számítások felborulásának és az Isten csodálatos segítségének regényes sorozata.

Alig állt saját lábára a kis egyház, futni kezdett lába alól a talaj. Hiveinek száma, noha a születés itt rendszeren ötszöröse a temetésnek, hetedfél év alatt 1112-ről 521-re csökkent az állandó munkaelbocsátások következtében. Megtakarított templomépítési tőkéje, az országos felhívásra bejött 15.000 lejjel s helyi önkéntes adományokkal pár év alatt 160.000 lejre gyarapodott s mielőtt építéshez foghattak volna, megrekedt a bankban. A bányatársulattól használatba kapott telken levő régi barakk-imaházuk a múlt év elején leégett, a bányaközponthoz beadott segélykérésük elutasított. S hogy minden reményük elvesszen, egy évvel ezelőtt a bányabezárás réme rendítette meg az egész helységet. De élt a hit és emlékeztetett szüntelen a hétéves álom jelképe, az első téglá, míg végre 1933 okt. 26 án fundamentumra tehették le azt. Látszólag a bányavezérigazgatónál való

személyes közbenjárás vezetett eredményes útra, valójában azonban az Isten csodálatos műve volt az, hogy a legreménytelenebb időben, mikor az egyháznak jóformán semmi tőkéje sem volt, arra indította a bányatársulat bukaresti vezetőségét, hogy hozzájáruljon előbb 100.000, majd 30 000 lej kamatmentes kölcsön adásához, a hiveket, hogy erre fedezetül vállaltak egyházi adóemelését, összeadták a 20.000 lej kezdőtőkét, majd négy ízben egy-egy napi kezményüket adták oda, a hunyadmegyei egyháznak egy ismert patronáját, hogy 10.000 lej adományra változtatott kölcsönrel jöjjön az ügy segítségére. A püspökünk helyettese által f. évi május 27 én felszentelt fehérfa kis templom méltán töltötte el hát örvendezéssel, hálaadásal a kis gyülekezetet, sőt egész Aninószá népet, hiszen még a felszentelést megelőző és soha el nem sorolható sok-sok küzködésben is, amikor nem egyszer reménytelennek látszott az építés továbbfolytatásának lehetősége, minduntalan meglátszott a Gondviselő Isten keze, ahogyan megáldotta és diadalra vitte „az újrakezdés vakmerő reményét“.

H. J.

K É Z A K É Z B E N

Az Ifjúsági Keresztyén Egylet Szénior
Osztályának rovata.

Rovatvezető: László Dezső.

Hogy állunk a Szénior Osztállyal?

Ezt a kérdést sokan tették fel, mióta a múlt év őszén tartott közgyűlésünkről haza mentünk. A csombordi konferencián együtt volt széniorok közös beszélgetésben is megpróbálták a kérdéssel való szembenézést. A válasz adás azonban nagyon nehéz. Egy dolog bizonyos. Az elmúlt munkaévben sokkal kevesebbet hallottunk a Sz. O. felől, mint eddig. Ennek egyik oka lehet az is, hogy a Sz. O. rovata is kevesebbszer jelent meg ebben a lapban, mint eddig. Mentségül hozhatjuk fel a tisztikarváltást is. Új embereknek nehezebb a munkát tovább vinniök, mint azoknak, akik már alaposan belegyakorlódtak abba. Ez a gondolkodás minden esetre nagyon kényelmes, mert éppen saját magunkról tereljük el vele a felelősséget, azt az egyetlen pontot vonjuk ki a munkába való belekapcsolódásból, amelyikről éppen minden egészséges megmozdulás elindulhat, t. i. saját-magunkat. A Sz. O. végeredményében nem egy laprovat és nem is egy tisztikar. Igazi lényegében munkaközösség az erdélyi ref. egyház ifjúsági keresztyén munkájának irányítására és támogatására. Ebben az igazi lényeges formájában viszont a Sz. O. nem szünt meg munkálkodni, hiszen tagjainak javarésze komoly ifjúsági munkát végzett a maga őrhelyén. Természetes dolog azonban, hogy szervezett munkaközösség irányítása mellett ez a munka sokkal eredményesebb és szélesebb körű lehet. A központi szervre és irányításra

tehát feltétlenül-szükség van. Hogy ennek hiányát sokan megéreztük, annak a mutatója, hogy a Sz. O. munkájának a gyökere ép és egészséges.

Augusztus 27-én Nagenyeden összeül a Sz. O. közgyűlése. Várakozással nézünk eléje és sokat várunk tőle.

|||||||

Új könyvek az ifjúsági munka szolgálatában.

A csombordi konferencia alkalmat adott arra, hogy IKE munkánk kerületi vezetősége megtárgyalja egy pár új vezér-könyv kiadását. Örömmel jelezzük, hogy szeptember folyamán megjelenik az *új bibliaköri vezérfonal*, amelyik Istennek a népek életében megjelenő akarát akarja az érdeklődés központjába állítani. Előkészület alatt van egy új *Vezetők könyve*, amelyik részletesen felel a IKE munka egészének és erdélyi ágának történetét, jelen állását, kérdéseit, megadja a munka alapelveit és módszerét. A könyv részletes kidolgozásban ad bibliárai, önképzőkori és társas alkalmi összejeveletek számára való anyagot. A Kialtó Szó kiadásában két ifjúsági munkában is felhasználható könyv jelenik meg. Az egyiket *Dr. Jancsó Béla* írta *Népegészségügyi feladatok* címen. Rövid, népszerűen megírt, különösen falun jól felhasználható egészségtankönyv. A másik előkészület alatt álló könyv címe *A mi egyházunk*. Ez a könyv világos képet akar adni egyházunk egész mai életéről és állapotáról. Az előbbi könyv a testnevelési, a második a szolgálati nevelés vezérfonala lesz. Természetesen ezek a könyvek az egyházi munka egész területén felhasználhatók.

H I R E I N K

Ravasz László, püspök gyásza.

Akik közelebről érdeklődtek Ravasz László élete iránt, hónapok óta tudták, hogy pátriárka kort megért édesapja — Ravasz György, polgári iskolai igazgató, életének vége közel van. A fiu rajongásig szeretett édesapját betegsége alatt többször meglátogatta, élete utolsó napjaiban szüntelenül mellette volt s személyesen részesítette az utolsó vacsora áldásaiban. Az augusztus hetedikén elhalt Ravasz György nemcsak azzal tett szolgálatot egyháznak, hogy munkásai közé nevelte Ravasz Lászlót, hanem tevékeny munkása volt egyháznak minden téren, különösen pedig a keresztyén nevelés szolgálatában. Isten aratásra érett termése volt, aki a törvényben való megnyugvással várta és fogadta a halált. Tudta, hogy ha elköltözik, haza érkezik. Az augusztus 9 én, Bánffyahunyadon lefolyt temetésen országos részvét nyilatkozott meg. A temetési istentiszteletet Kovács László dési és Bokor Márton bánffyahunyadi esperesek vezették.

A halottól a boldog feltámadás reménye alatt bucsuzunk, az élőknek pedig Isten vigasztalását kérjük. A halál is megmutatta Ravasz Lászlónak, amit az élet mindig hirdet neki, hogy Erdély nem felejtette el őt, gyászában őszinte testvéri szívvel és igaz tisztelettel veszünk részt.

Hegyi András

körtefái lelkész váratlan elhunytáról kell megemlékeznünk a halál nyári aratásán való végigpillantásunk alkalmából. A delőlön állott, amikor az orvul rátámadt betegség rövid idő alatt legyőzte erős testét. Az erdélyi ref. lelkészi kar egyik legtevékenyebb és legsokoldalubb, egyházkerület szerzte ismert tagja távozott el benne. Ha ritkán is jelentek meg írásai lapunkban, munkatársi táborunkhoz tartozott s a benne oly sokszor tapasztalt barátság mellett, nemcsak lapunk, de egyházunk is értékes munkást veszített benne. Gyermekeket nem hagyott maga után. Felesége mellett gyülekezete és barátai serege gyászolja. Mi Isten vigasztalását kérjük azokra, akiket halála gyászba sujított.

Tíz éves találkozó a Theológián.

Középszkolák végzettjei a 10 vagy 20 éves találkozók kedves alkalmait ritkán szokták elmulasztani. Főiskolákon nem volt szokásban találkozók rendezése. De ami szokatlan, azért nem okvellenül rossz és kerülendő. Megmutatta az a 10 év utáni kézfogás, amelyre a Theologia 1924 ben végzettjei ez év májusában jöttek össze. A dolog szokatlansága mellett nagy bátorság is kellett ahhoz, hogy nyomorúságaink ilyen süjtölő próbát között találkozóink érdekében testvéreinktől áldozatot kérjünk. Aggódtunk is, sikerül-e, eljönnek-e; nem könnyelműség ilyesmire pazarolhatni a pénzt, amikor családjaikban a legszükségesebb is úgy hiányzik. Isten aggodalmainkat elvette és megmutatta, hogy találkozásunk az ő akarata szerinti volt.

Az, hogy 21-ből csak 7 jelent meg, nem kisebbltti a találkozó értékét, mert mi ott Isten színe elé állottunk és megérezttük, hogy sem távolság vagy országhatár, sem betegség, vagy szegénység nem téphette el a szeretet kapcsolatát, amely a külső lehetetlenségek felett teljesen érezttette meg minden jelenvölttal — tandárral, tanítvánnyal és venaégeinkkel is —, hogy mi a Lélek által egyek vagyunk, mind ott vagyunk. A 10 esztendő, nehéz életharcokban megfáradott kicsiny csapat, külső céljaink és reményeink megtépett lobogója alatt, de lelkünk lelkesedésének még sokkal erősebb lángjai körül, adott hátát Istennek azért, hogy minket, e mostoha világ szélszörtyjait egyszer kézen fogott s odavezetett a II. Alma Mater falai közé, ahol világosságot gyújtott szívünkben, hogy Isten dicsőségének ismerete ragyogjon ott előttünk a Jézus Krisztus arcán és a tiszta, keresztyén tudomány fényében. Hátát adtunk, hogy mi nem csatlakoztunk soha az ott előttünkjárók hitében, tudományában, szeretetében, megfogadtuk újból: nem leszünk olyanok, akikben a „Lélek kiálszik”.

Örökre felejthetetlen marad előttünk egymás beszámolójának meghallgatása. Megelevenedett sok küzdelem, munka, sok hit és reménység, amelyek az emlékezés aranyporával bepermetezve pihentek meg szívünkben, hogy eljövendő évtizedek küzdelmei között is édes bztatónk legyenek. Megpróbáltunk szembeszállani egy általános és lelkipásztorokat sokszor fenyegető veszedelemmel, a : elprovinciálizálódással. Nagy dolog felszínen maradni távol a szellemi központoktól, egyszerű emberek, körülmények között s ha intelligens emberek közé kerültünk sokszor azok is olyan kicsinyesek, szűklátókörűek. Abban nyertünk megerősödést, hogy felszínenmaradásunk egyenlő lesz munkaközösségben való életünkkel. Ez pedig tanulmányozó és imádkozó közösség. A biblia és hitvallás tanulmányozása mellett különösen a történelem és az irodalom iránti érdeklődés ébrentartása fontos. Nehéz, de nem lehetetlen feladatok.

Egy minden tekintetben felemelő, lelki ajándékokban gazdag nap alkonyulatánál vetttünk áldást a professzorátus nesztorától, aki Isten embereinek bátor hitével terjesztette ki áldó kezét felettünk és elbocsátott újra Annak szolgálatára, Akit ő már látott s Aki a Jézus Krisztus. Mi pedig hisszük, Isten velünk van s még találkozunk!

Statisztikai adatok középiskoláinkról. Az elmúlt két esztendő középiskoláinkat egzisztenciájokban megkímélte. Mindenik középiskolánk végezhette áldásos működését, sőt már a brassói kereskedelmi iskola is elnyerte a nyilvánossági jogot. Ugy látszik, hogy az 1919—20-ban fennállott 38 középfoku iskolánk helyett a ma is működő 12 középfoku iskola (kolozsvári fiú-, marosvásárhelyi fiú-, nagyenyedi fiú-, sepsiszentgyörgyi fiú-, zilahi fiú-, kolozsvári leányfőgimnáziumok, brassói, marosvásárhelyi és sepsiszentgyörgyi leánygimnáziumok, a nagyenyedi tanító-, a székelyudvarhelyi tanítónőképző intézetek és a brassói kereskedelmi fiúiskola női magántanfolyammal) marad meg véglegesen egyházkerületünk középfoku nevelésének biztosítására.

A tanulói létszámban is megállott az előző években örökös apadás, sőt lassú, de biztos emelkedés látszik, aminek a jövőre nézve garanciája az, hogy az

I. osztályos tanulók létszáma emelkedik évről-évre, az idén 1933—34 tanévben már 577-et tesz ki és 42-es átlagos osztálylétszámnak felel meg. Egyedül a kereskedelmi iskolai tanulók létszáma mutat aggodalomra adó módon csökkenést, de ennek is megkaphatjuk abban a magyarázatát, hogy a bankok ismeretes helyzetével kapcsolatos nagymérvű tisztviselői elbocsátások elvették — bizonyára csak átmenetileg — e pályától a szülők és tanulók kedvét.

A beirt tanulók kimutatása:

A) *Fiúfőgimnáziumok:*

	tanévben:	tanévben:
1. Kolozsvári	1931—32 400,	1932—33 380
2. Marosvásárhelyi	331,	" 350
3. Nagenyedi	208,	" 220
4. Sepsiszentgyörgyi	217,	" 224
5. Zilahai	154,	" 173

B) *Leányfőgimnáziumok:*

	tanévben:	tanévben:
1. Kolozsvári	1931—32 320,	1932—33 331

C) *Leánygimnáziumok:*

	tanévben:	tanévben:
1. Brassói	1931—32 90,	1932—33 124
2. Marosvásárhelyi	149,	174
3. Sepsiszentgyörgyi	71,	77

D) *Tanítóképzők:*

	tanévben:	tanévben:
1. Nagenyedi	1931—32 132,	1932—33 126

Tanítónőképzők:

	tanévben:	tanévben:
2. Székelyudvarhelyi	1931—32 293,	1932—33 264

E) *Kereskedelmi iskolák:*

	tanévben:	tanévben:
1. Brassói fiú	1931—32 72,	1932—33 43
2. Brassói női tanf.	" " 50,	" " 15

Vagyis beiratott az egyházkerületünk középfokú iskoláiba az 1931—32 tanévben 2485, az 1932—33 tanévben 2483 tanuló.

Az 1932—33 tanévben a beirt tanulók vallásszerinti megoszlása a következő volt: a) református 2007; b) evangélikus 193; c) unitárius 94; d) róm. kath. 259; e) gör. kath. 1; f) baptista 1; g) felekezeten kívüli 1; h) zsidó 17.

Mint Tahi és Szárszó, fogalom lesz nekünk is ez a név ma holnap: *Csombord*. És a fiúbibliakörök munkája sok tekintetben példaadó ugyanúgy.

A jul. 3—9-i IKE konferencián száznál többen jöttek össze Csombordon. Az IKESZÓ konferencia nem volt összehíva, mégis 23 szénior vett részt, többnyire nem is vezetőként, hanem a fiúkkal egysorban, a csombordi áldott napokon. És otthon szomjas szívvel hallgatja a beszámolóit ifjú, felnőtt egyaránt. A konferencia ugyanott volt, ahol tavaly. A gazdasági helyzetünk mitse könnyült azóta. A résztvevők száma mégis nőtt, ifjakban, felnőttekben egyaránt. Ebből nemcsak az nyilvánvaló, hogy a napok gonoszak lévén, áron is meg kell vennünk az alkalmakat, hanem az is, hogy a megszorított belmissziói alkalmak dacára is, népünk még többet igényel. *A nagyhétre okvetlenül szükségünk van* (egyháztagjainknak mennyi sóhajtozása tanu rá!), még pedig minél közvetlenebb formában. Elmaradásuk semmi esetre se indokolható a nehéz gazdasági helyzettel. Az meg végzetes mulasztás lenne, ha nem gondoskodnánk más úton sem róla, hogy felnőtt egyháztagjainknak is legyen a nagyhét, konferenciához hasonló alkalmak, ahol szélesebb és mélyebb testvéri közösségekben, az egyház igazi értelmének meglátásában keressék Isten s az ő akaratát. Hogy mennyire vágnak ez után a lelkek, mutatja nem egy apró jel: körzeti ifjúsági táboro-

zásra a nagyok is eljönnek, az egyik zsilvölgyi IKE szomszéd látogatását pedig egyszerűen a gyülekezet zöme adta vissza. Nagy időknek sokszor nagyon kicsi jelei vannak.

A nyári konferenciák seregében csak a földműves-fiúk száma fogy, amiben bizonyára legnagyobb része annak van, hogy szorgos mezei munka idejére esik mindig. Ennek következtében a konferencia szelleme is inkább diákos. Ez nem is volna baj, ha más oldalról sikerül egyházunknak módot találnia a falusi ifjúság fokozottabb gondozására. Itt elsősorban a körzeti konferenciák tehetnek sokat, ha rendszeresen és mindenütt beindulnak, de nem nélkülözhető sokáig a külön földműves-utazótitkár sem.

A vezetők, széniorok konferenciái munkája, részvétele áldásosabb lenne, ha egy nappal előbb jöve, széniori vagy vezető-napot tartanának, így több idejük maradna a fiúk közti személyes munkára.

Magyarország-tiszáninenni református egyházkerület konferenciát tartott Lillafüreden. A nagygyűlés a Lilla-szállóval szemközt szabad térségen folyt le. Az istentiszteletet Farkas István püspök tartotta, majd farkasfalvi Farkas Géza egyházkerületi főgonanok mondott megnyitói beszédet. Utána Nádahy Bertalan diósgyőrvasgyári lelkész tartott előadást „Isten ígéje a templomban” címmel. Enyedi Andor miskolczi lelkész arról beszélt ezután, hogy amilyen erővel és leleményességgel terjeszkedik a róm. katolikus vagy a zsidó szellem, ugyanolyan tervszerűséggel és ötletességgel kell a tömegek közé vinni a protestáns igazságokat, amelyeknek érvényesítésére modern eszközökkel kell törekedni. Enyedi beszéde további során valóságos néplapokat sürgetett, majd többek közt azt mondta, hogy: „A mai magyar irodalomnak egyes nagyjai akkor lennének igazán református trók, ha írásaikból nemcsak egy modern élet anyagyalázó defetista hangjai, hanem egy mélyebb, egyszemélyesebb hívő lélek bizonyágtételei is kihangoznának.”

Kevesen tudják, hogy: kereken négyszáz esztendeje annak a drákói intézkedésnek, amely a még csecsemőkorát élő nyomdalparra halálos csapást akart mérni. I. Ferencz francia király, aki uralkodása során sok és nehéz harcot vívott az egyre erősebben terjedő eretnek tanításokkal és aki — amikor küzdelmét kudarc fenyegette — az ellenvélemény letörésére igen radikális módszert vett igénybe: királyi dekrétummal és akasztás büntetésnek terhe alatt az ország területén levő valamennyi nyomda bezárását rendelte el. A nyomtatott betű túlélt ezt a csapást, aminthogy azóta túlélt már jó néhány egyéb csapást is...

hogy az állami kisajátítás rendjén az erdélyi református egyházkerület területén levő iskolai birtokokból, melyek kimondottan iskolai célt szolgáltak 10.961 hold 1441 ölet, az egyházközségeinktől, melyek kimondottan egyházi célok szolgálatában állottak összesen 10.508 hold 641 ölet és végül egyéb egyházi jótékonyági célt szolgáló földekből 68 hold 101 ölet vettek el,

hogy száz esztendővel ezelőtt 1834 jultus közepén szűnt meg Spanyolország területén az inkvizíció hírhedt törvényesége. Ami az inkvizíció áldozatait számát illeti, a vélemények eltérők. Az egyik inkvizíciós historikus Lorente, a spanyolországi áldozatok számát 1808-ig bezárólag 32.000-re tette, aminek még hozzászámított 18.000 olyan esetet, ahol csak a vádolt távollétében hoztak halálos ítéletet és 291.000 aránylag enyhébb ítéletet, amelynek szenvedései azonban gyakran felülmúlták a halálbüntetés kegyetlenségét. Száz év telt el azóta. A történelem azt tanítja, hogy inkvizíciós eszközök mindig voltak és a pesszimista azt tenné hozzá, hogy mindig lesznek is és vannak is...

A Kalkuttában megjelenő Statesman írja, hogy India területére, főként Punjab-ba és Delhi-be állandóan folyik a turkesztáni mohamedán orosz alattvalók bevándorlása, kik a szovjetkormány erőszakosságait már nem bírták tovább. Megtiltottak ott az iskolában mindenféle vallásoktatást és a vallásos nevelést is, majd pedig a Korán és egyéb vallásos könyvek elkobzására

került a sor. A mecsetek látogatásáról úgy akarták őket leszoktatni, hogy istentisztelet alatt behatoltak a templomba s az ott találtak összeírva, magas adókat vetettek ki rájuk, papjaikat elzárták és kivégezték. Iskolákat bezárták s a gyermekeket istenellenes iskolákba kényszerítették járni. A szenthelyekre zarándoklók részére nem adtak utlevelet és az egyházi bűjtők betartásáért szigorú büntetés következett rájuk.

Ilja Ehrenburg, a kiváló orosz író, aki nemrégiben tért vissza Párizsból Oroszországba, erélyesen tiltakozik a szovjetkormány idegenforgalmi utazási vállalata, az Inturist ellen. Mert ez az intézmény Ehrenburg szerint a külföldi turistákat, akik Oroszországba látogatnak, megteveszti. Ehrenburg szósz szerint a következőket mondta:

— A külföldieket becsapják a szó szoros értelmében. Mert egy olyan Oroszországot mutatnak be nekik, amely nem létezik. Azt akarják ugyanis, hogy a külföldiek az Oroszországban állítólag uralkodó viszonyokról rózsaszínű benyomásokat szerezzenek. Az Inturist, ez az állami utazási iroda egy költött világot teremtett, a külföldi turistáknak és utazóknak a jólét, a vídamság hamis atmoszféráját mutatja meg és elrejtja a külföldiek szemé elől a tömegek nyomorát. Ez a hivatalos utazási ügynökség néhány olyan szállót rendezett be, amelyekben az ételeket úgy szervizolták, mint ahogyan sehol Európa egyetlen luxusszállójában sem. A külföldiek számára ötórai teákat, zeneestélyeket és minden másféle szórakozást rendeznek. Ennek nem szabadna így történnie. A külföldieknek meg kell mutatni az érem másik felét is, hadd lássák, hogy a lakosság hogyan áll sorban az élelmiszerüzletek előtt, mutassák meg az idegeneknek az üres boltokat, a nép inségét, a mindennapi gondokat, amelyekkel az orosz embernek ma mind meg kell küzdenie és ne megjelenjen az idegeneknek jólétmesét Oroszországról.

— Láttam — mondja Ilja Ehrenburg — Nisnij-Novgorodban a munkásbarakkokat, ahol fiatal házastársak, gyermekek, aggastyánok egy szobában vannak összezúfolva. Láttam azután Woronesben munkásházákat, amelyek még nyomoroságosabbak, mint a barakkok. Láttam, amint szivtelen állomásfőnökök viharban és záporban a pályaudvar helyiségéből az utcákra kergettek ki az utasközönséget. Láttam az orosz konyhákat, melyekben olyan bűz fertőzi a levegőt, hogy az kibíratatlan.

— Hangsúlyozom — szögezi le véleményét a híres orosz író —, hogy a külföldieknek Oroszországot úgy kell megmutatni, amilyen a valóságban, hogy az idegenek tiszta képet nyerjenek Oroszország helyzetéről. Még én sem tudok megfelelő lakást kapni és kénytelen vagyok szállóban élni, ahol még egy pohár teahez sem juthatok. Amikor egyszer hazatértem szállóbeli lakásomra, ott találtam az Inturist utazási iroda alkalmazottait, akik ellettek a szállót. A szálló képe teljesen megváltozott. Alkalmilag szerveztetett pincék és szolgák jártak-keltek, a szobák és a lépcsők virágokkal voltak díszítve s az étlap dús választékkal szolgált ételekkel. De számunkra mégsem volt semmi. Az első pillanatban arra gondoltam, hogy mozifelvétel készül, de azután csakhamar tudomást szereztem arról, hogy a szállót azért alakították át, mert idegeneket vártak, akik Moszkvába tanulmányutra jöttek.

Mappilláknak hívják Indiában a Malabár nyugati partjain lakó mohamedán vallású hindukat. Az Izlam első századaiban ide települt arab kereskedők honosították meg itt hitüket, melyet azóta a hindu nép között minden eszközzel hatalmasan kiterjesztettek. Most átlag minden harmadik hindu mohamedán, de évenként 600—800 lélek veszi föl ezt a vallást csak Malabárban. A mappillák szenvedélyes emberek hírében állanak. Hindu közmondás szerint szeretetükkel és gyűlöletükkel egyaránt ölni képesek, az angol hatóságoknak ezért sok gondot okoznak lázadásaiikkal. A misszionáriusokkal véget nem érő vitákba szoktak elegyedni.

A Szentírásra nézve azokat az ismert ellenvetéseket teszik, hogy az igazi evangélium elveszett s amit

hirdetnek, az hamisítvány. Különben is, „hatályon kívül tétetett az, mert az Izlam mint későbbi (4-ik) vallás, tökéletesebb kijelentés és fölölegessé teszi az evangéliumot.“ A misszionáriusoknak ezzel szemben könnyű az igazságot feltárniok, de a mappillák meg sem akarják hallgatni őket, vagy pedig végnélküli makacs vitákat folytatnak minden kérdés fölött.

Jézus istenfiuságát fizikailag értelmezik s azért botránkozást találnak benne. Szemére hányják a keresztényeknek, „hogy oly isteni háromságot imád, melynek tagjai Isten, Jézus és Mária“. Tagadják Jézus keresztre feszítését és feltámadását. Az Ahmedija felekezet azt hirdeti ezzel szemben, hogy Jézust igenis megfeszítették, de ő nem halt meg, hanem tanítványai levették a keresztről s egy csodaférral meggyógyították, úgy hogy Afganisztánba vándorolt Izrael elveszett tíz törzsének földjére és itt Kasmirban halt meg. Itt a sírját is mutatják, mint Jusz Aszaf, azaz József fiának sírját.

A hindu mohamedánok leginkább azon botránkoznak meg, hogy Jézus szerintünk meghalt, holott őt Isten Fiának tartjuk. Náluk Allah ilyenkor közbe szokott lépni és azonnal megsemmisíti az ellenséget. Jézusnak a nagy profétának gyalázatos halála ellen felázad minden mohamedán lelke. A misszionárius ilyenkor a föltámadást hozza elő, mint Ist. i diadalát és Jézus igazolását. De a föltámadást és az üres sirt nem fogadják el, mert ez igen magasra emelné Jézust — Mohamed fölé. A kereszt igazi értelme nem tarulhat fel előttük, amíg a Koránon csúg a lelkük, mely a bűnből nem csinál komoly gondot, kivéve a szertartásbeli mulasztásokat. Aki a bűn mélységeit ismeri, csak az látja meg a keresztben Isten nagy szeretetét és szentségét. Minthogy továbbá Krisztust nem tekintik Isten fiának, Istent sem szabad sehol Atyának nevezniök. Ezzel szemben azonban, minthogy Istent a Korán „könyörület“-nek („Bachim“-nak) nevezi, ez a szó pedig arabul „anyai“-t is jelent: büszkék arra, hogy irántuk az Isten anyai szeretettel viseltetik, mert „az anya szeretete mindig nagyobb, mint az atyáé“. Az Izlam nem ismer üdvbizonyosságot sem s azért a komoly hívőket gyakran fogja el rettegés az utolsó ítélettől. „Írjylek minden fát, minden követ, mert ezek nem tudnak az ítélet borzalmairól, ami az én lelkemre nehezedik“ — mondta egy mollah a misszionáriusnak. Az ifjuság azonban igen vonzódik itt is az evangéliumhoz, ami szép reményekre jogosít.

Páris már a legközelebbi időben új látnivalóval fog gazdagodni: rövidesen elkészül a világ legnagyobb hőmérője, amely éjjel-nappal, 40 kilométeres körzetben tisztán, láthatóan hirdetni fogja, hogy milyen meleg van Párisban. A gigantikus hőmérő éppen csak félméterrel lesz alacsonyabb, mint az Eiffel-torony és miután a Citroen-automobilgyár jóvoltából az Eiffel-toronyon elhelyezett villanyóra éjjel-nappal tudtára adja a párisiaknak, hogy hány óra van, most a több mint 300 méter magas hőmérő egyszerűben felvilágosítja majd a párisiakat arról is, hogy milyen ruhát vegyenek fel, ha ki akarnak menni az utcára. Maga a skálabeosztás 160 métert fog elfoglalni a háromszáz méter magas építményből és miután éjjel szabályos időközökben fényes világítás villan majd fel a világ legnagyobb hőmérőjén, mindenki minden időben könnyűszerrel tájékozódhatik a hőmérséklet felől. Az óriási hőmérő tulajdonképpen csak egy parányi hőmérő gigantikus mutatója lesz és a gondolkodás munkáját a kis hőmérőcske fogja végezni, lent a talapzatnál elhelyezett kis kertecskében. A rendes nagyságu hőmérő ugyanúgy fogja szabályozni óriási testvéreinek munkáját, mint ahogy az Eiffel-torony gigantikus órája is csak azt az időt mutatja, amit egy kis chronométer jelez lent a torony lábánál. Villamosjelzőkészülékek segítségével keltik azután azt a látszatot, mintha tulajdonképpen a háromszáz méter magas hőmérő mutatná a temperaturát, holott ebben az óriási oszlopban egyáltalában nem is lesz higany.

Szerkesztésért felelős: DR. TAVASZY SÁNDOR.